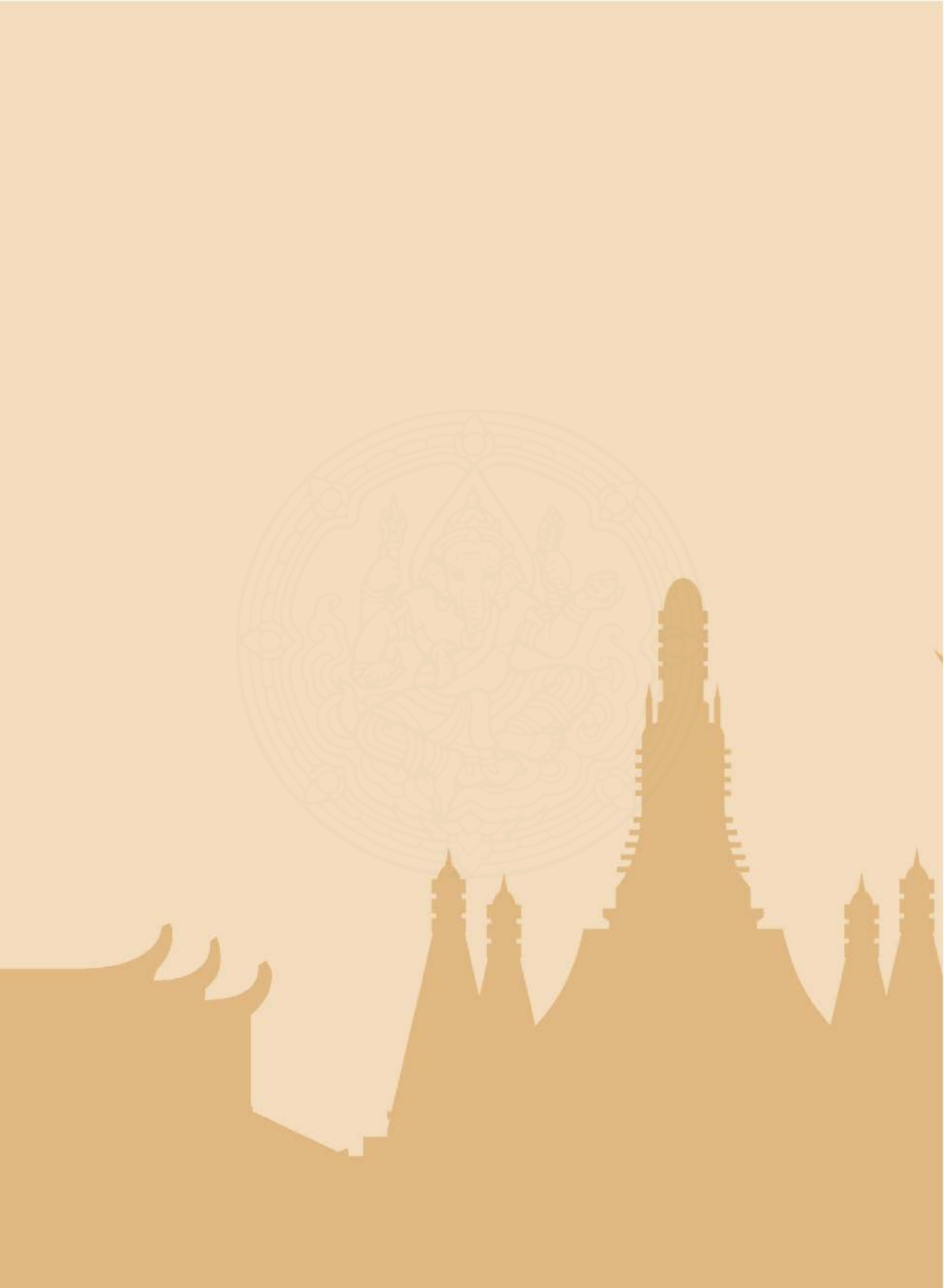

พระมหากษัตริย์
ของไทย

พระมหากษัตริย์ ของไทย

กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม
จัดพิมพ์ในโอกาสครบ ๒๓๕ ปี แห่งการสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์
พุทธศักราช ๒๕๖๐

อันพระนครทั้งหลาย ก็เหมือนกับกายสังขาร
กษัตริย์คือจิตวิญญาณ เป็นประธานแก่ร่างอินทรีย์
มือเบื้องซ้ายขวาคือสามนัตต์ บาทาคือพลทั้งสี่
อาการพร้อมสามสิบสองมี ดังนั้นจึงเรียกว่ารูปกาย

บทละครเรื่อง รามเกียรติ์
พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

คำปรารภ

ชาติไทยเป็นชาติที่มีเอกราช และปกครองโดยพระมหากษัตริย์มาแต่โบราณกาล โดยพระมหากษัตริย์มีบทบาทเป็นทั้งผู้นำทางการบริหารและผู้นำกองทัพ และปกครองด้วยทศพิธราชธรรม พสกนิกรชาวไทยจึงอยู่อย่างผาสุกร่มเย็น ภายใต้พระบรมโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ คนไทยทุกคนมีความเคารพเทิดทูน จงรักภักดีและผูกพันกับสถาบันพระมหากษัตริย์อย่างแน่นแฟ้น รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการปกป้องและเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์ โดยส่งเสริมให้ประชาชนคนไทยทุกคนได้ศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของชาติ และมีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นสถาบันหลักของชาติ ซึ่งคนไทยทุกคนควรภาคภูมิใจที่ได้เกิดมาอาศัยบนแผ่นดินไทยที่มีความสงบร่มเย็นและอุดมสมบูรณ์เป็นแผ่นดินธรรมแผ่นดินทองแห่งนี้ และสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของพระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ที่ทรงมีคุณูปการต่อแผ่นดินตลอดมา

หนังสือ “พระมหากษัตริย์ของไทย” จะเป็นบันทึกประวัติศาสตร์เล่มสำคัญของชาติ ที่จะทำให้คนไทยได้มีความรู้ความเข้าใจพระราชประวัติ พระราชกรณียกิจ และวีรกรรมของบูรพมหากษัตริยาธิราชทุกพระองค์ที่ทรงก่อตั้งบ้านเมือง ปกป้องอธิราชศัตรู สรรค์สร้างความเจริญรุ่งเรือง จนกระทั่งชาติไทยมีความเป็นปึกแผ่นมั่นคงสืบมาจนถึงปัจจุบัน ประชาชนจึงอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุขและสามารถแสดงความเป็นชาติอารยะ ให้ประจักษ์แก่สายตาชาวโลก รวมทั้งเพื่อเป็นการเสริมสร้างจิตสำนึกความเป็นไทย และความตระหนักรู้ให้แก่นักเรียน นักศึกษา และประชาชนให้มีความสนใจศึกษาเรียนรู้ ความเป็นมาของประวัติศาสตร์ชาติ อันจะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในชาติและเทิดทูนสถาบันพระมหากษัตริย์ให้คงอยู่คู่ชาติไทยตลอดไป

พลเอก

(ประยุทธ์ จันทร์โอชา)

นายกรัฐมนตรี

คำนำ

กระทรวงวัฒนธรรมตระหนักว่า การเผยแพร่พระเกียรติคุณสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชในยุคต้นๆ ของชาติไทยเป็นลำดับมา แม้จะกล่าวถึงในลักษณะสังเขปก็ตาม ย่อมส่งเสริมให้เข้าใจประวัติศาสตร์ของชาติได้อย่างต่อเนื่อง โดยมิต้องใช้เวลาในการศึกษานานนัก ถือเป็นสิ่งที่ดีได้ประโยชน์คุ้มค่า โอกาสต่อไปจึงควรมีหนังสือลักษณะดังกล่าวนี้ ออกมาเผยแพร่อีกแนวทางหนึ่ง

สมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชของชาวไทยทุกสมัย สะท้อนให้ชาวไทยในยุคปัจจุบันเข้าใจพระราชจริยวัตรที่ทรงสร้างแบบแผนอันดีงามให้ตกทอดสืบมา คติทางวัฒนธรรมที่ว่า “การรักษาวัฒนธรรมคือการรักษาชาติ” ทำให้สามารถเข้าใจถ่องแท้ลึกซึ้ง เพราะพระมหากษัตริย์ทุกสมัยทรงทำนุบำรุงชาติบ้านเมือง ด้วยการสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรม ระเบียบแบบแผน ประเพณีอย่างมีวิวัฒนาการ

จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรื่อง “พระมหากษัตริย์ของไทย” เล่มนี้ จะอำนวยประโยชน์ได้อย่างไพศาล จึงนับเป็นอันสงสยอย่างยิ่งที่ลูกหลานไทยปัจจุบัน เคารพเทิดทูนสมเด็จพระบูรพมหากษัตริย์ของชาติอย่างมีกตัญญูตาธรรม สมเป็นชาติที่มีวัฒนธรรมดีงามมาแต่โบราณ

วิ วัฒน

(นายวิระ โรจน์พจนรัตน์)

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม

คำแถลง

สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันหลักของชาติที่เป็นศูนย์รวมจิตใจของพสกนิกรชาวไทยมาทุกสมัย ราชอาณาจักรไทยนับแต่สมัยสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี สืบมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ในรัชกาลปัจจุบัน สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร รัชกาลที่ ๑๐ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ล้วนทรงปกครองบ้านเมืองด้วยทศพิธราชธรรม ยังความผาสุกร่มเย็นแก่ปวงอาณาประชาราษฎร์และชาติบ้านเมืองเป็นอเนกประการ ในโอกาสครบ ๒๓๕ ปี แห่งการสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ ๖ เมษายน ๒๕๖๐ ทางราชการกำหนดให้เป็น “วันพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และวันที่ระลึกมหาจักรีบรมราชวงศ์” นับเป็นวาระอันพิเศษยิ่งที่พสกนิกรทั่วหล้าจะได้ร่วมกันแสดงกตเวทิตาธรรมสมัครสมาน เพื่อน้อมรำลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณสถาบันพระมหากษัตริย์ผู้ทรงสร้างสรรค์สิ่งดีงามและประโยชน์สุขแก่แผ่นดิน

ด้วยน้อมรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณและแสดงถึงความจงรักภักดี กระทรวงวัฒนธรรมได้มอบหมายให้กรมศิลปากรจัดพิมพ์หนังสือที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติฯ เรื่อง “พระมหากษัตริย์ของไทย” เพื่อเผยแพร่พระราชประวัติและพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ในประวัติศาสตร์ไทยให้ปรากฏพระเกียรติคุณแผ่ไพศาลสืบไปตลอดจนเป็นแหล่งเรียนรู้ของเยาวชนในสถานศึกษาทั่วราชอาณาจักร

กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม ขอน้อมเกล้าน้อมกระหม่อมถวายหนังสือที่ระลึกเฉลิมพระเกียรติฯ เรื่อง “พระมหากษัตริย์ของไทย” เป็นราชสักการะสนองพระมหากรุณาธิคุณพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ ผู้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจนานัปการด้วยพระวิริยอุตสาหะอย่างยิ่งแก่แผ่นดิน และพระบวรพุทธศาสนาเป็นเอกอนันต์ และหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะอำนวยประโยชน์ให้แก่ครู อาจารย์ นักเรียน นักศึกษา รวมทั้งผู้สนใจทั่วไปได้ตามสมควร

(นายอนันต์ ชูโชติ)

อธิบดีกรมศิลปากร

สารบัญ

	หน้า
คำปรารภ	๔
คำนำ	๕
คำแถลง	๖
พระมหากษัตริย์ของไทย	๘
สมัยสุโขทัย	๑๒
สมัยอยุธยา	๓๔
สมัยธนบุรี	๑๐๔
สมัยรัตนโกสินทร์	๑๑๐
พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช	๑๑๓
พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย	๑๑๙
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว	๑๒๕
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	๑๓๑
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	๑๓๗
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	๑๔๓
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว	๑๔๙
พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร	๑๕๕
พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช	๑๖๑
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร	๑๘๑
บรรณานุกรม	๒๐๐
ภาคผนวก	๒๐๒
พระนามพระมหากษัตริย์ของไทย	๒๐๒

พระมหากษัตริย์ของไทย

คำว่า กษัตริย์ หรือพระมหากษัตริย์ มีความหมายถึง นักรบผู้ยิ่งใหญ่ พระราชภารกิจสำคัญประการหนึ่งของพระมหากษัตริย์คือ การปกป้องรักษาพระราชอาณาจักร และขยายพระราชอาณาเขตให้กว้างใหญ่ไพศาลไปยังดินแดนแคว้นอื่น เพื่อแสดงถึงพระราชอำนาจตามลักษณะของรัฐแบบจารีต

ในยามศึกสงคราม พระมหากษัตริย์ทรงเป็นจอมทัพที่ทรงพระปรีชาสามารถ และเป็นผู้นำทัพที่เข้มแข็ง กล้าหาญ และเด็ดเดี่ยวในสมรภูมิรบ

ในสมัยประวัติศาสตร์ ปรากฏวีรกรรมของพระมหากษัตริย์ ที่สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นชาตินักรบผู้ยิ่งใหญ่ ทรงนำทัพต่อสู้กับข้าศึกอย่างไม่หวาดหวั่น จนอริราชศัตรูต้องแพ้อำนาจไปในที่สุด

ด้วยเหตุนี้ สถาบันพระมหากษัตริย์จึงมีความสำคัญ และเป็นศูนย์รวมจิตใจของราษฎรมาทุกยุคสมัย ในฐานะผู้ปกครองที่สร้างสรรค์ความมั่นคงและผาสุกร่มเย็นแก่ชาติบ้านเมือง วัฒนธรรมการปกครองนี้ได้ผูกพันอย่างแน่นแฟ้นยาวนานตราบถึงปัจจุบัน

พระมหากษัตริย์ในสมัยสุโขทัย ทรงปกครองดูแลทุกข์สุขของราษฎรอย่างใกล้ชิด เหมือนบิดาปกครองบุตร ทรงสั่งสอนราษฎรให้กระทำความดีตามหลักธรรมของพระบรมพุทธุศาสนา บ้านเมืองจึงมีความสงบร่มเย็นและเจริญรุ่งเรืองทั้งทางศิลปกรรม และสถาปัตยกรรม

สมัยอยุธยา เป็นเวลากว่า ๔๐๐ ปี สถาบันพระมหากษัตริย์ยึดคติเทวราชา เป็นสมมติเทพ หรือเทพเจ้าผู้อวตารลงมาดูแลทุกข์สุขของราษฎร จึงเป็นผู้มีอำนาจ บุญญาบารมี และทรงเป็น “ธรรมราชา” ผู้ทรงไว้ซึ่งทศพิธราชธรรม

สมัยธนบุรี พระมหากษัตริย์เป็นจอมทัพผู้เกรียงไกร ทรงกอบกู้เอกราชและ สร้างชาติบ้านเมืองให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง ทรงเป็นผู้นำที่มีความเด็ดเดี่ยวกล้าหาญและ ทรงทำศึกสงครามตลอดรัชสมัย

สมัยรัตนโกสินทร์ พระมหากษัตริย์ทั้ง ๑๐ พระองค์ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจนานัปการ เพื่อประโยชน์สุขแก่ปวงอาณาประชาราษฎร์ และชาติบ้านเมืองเป็นอนเอกประการ ยังผลให้พสกนิกรอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุขภายใต้ร่มพระบารมี ตลอด ๒๓๕ ปี สืบมาจนถึงทุกวันนี้

พรรณพฤกษ แลสิ่งของทั้งปวง ซึ่งมีในแผ่นดินทั่วขอบเขตแดนพระนคร
ซึ่งหาเจ้าของหวงแหนมิได้นั้น
ตามแต่สมณชีพราหมณาณาประชาราษฎร์จะปรารณาเถิด

พระปฐมบรมราชโองการ
ในพระราชพิธีปราบดาภิเษก ครั้งที่ ๑ พุทธศักราช ๒๓๒๕

พรรณพฤกษ ชลธิ์ แลสิ่งของในแผ่นดิน ทั่วเขตพระนคร
ซึ่งหาผู้หวงแหนมิได้นั้น
ตามแต่สมณชีพราหมณาจารย์ราษฎร ปรารณาเถิด

พระปฐมบรมราชโองการ
ในพระราชพิธีบรมราชาภิเษก ครั้งที่ ๒ พุทธศักราช ๒๓๒๘

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระปฐมบรมกษัตริย์
ผู้ทรงสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๓๒๕

สมัยสุโขทัย

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ปรากฏเรื่องราวของอาณาจักรสุโขทัยในราว พุทธศตวรรษที่ ๑๘ ศิลปจารึกสุโขทัยหลักที่ ๒ (วัดศรีชุม) ระบุเหตุการณ์เมื่อครั้ง พ่อขุนศรีนาวนำถม ผู้ครองสุโขทัย - ศรีสังขาลย์ สวรรคต ขอมสบาดโขลญลำพงจึง เข้ายึดครองเมือง ต่อมาพ่อขุนผาเมือง เจ้าเมืองราด พระโอรสของพ่อขุนศรีนาวนำถม ทรงร่วมมือกับพระสหาย คือพ่อขุนบางกลางหาว ยึดอำนาจคืนจากขอมได้สำเร็จ จากนั้นพ่อขุนผาเมืองทรงมอบเมืองสุโขทัยและเฉลิมนามให้พ่อขุนบางกลางหาว เป็น “พ่อขุนศรีอินทราทิตย์” นับเป็นปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์พระร่วง สมัยสุโขทัย

อาณาจักรสุโขทัยมีความเจริญรุ่งเรืองในทุกๆ ด้าน สมดังชื่อเมืองที่มีความหมาย ว่า “รุ่งอรุณแห่งความสุข” ราษฎรมีอิสระในการประกอบอาชีพ เศรษฐกิจมีความเจริญ รุ่งเรือง เป็นเมืองแห่งพระพุทธศาสนา และมีรูปแบบศิลปกรรมที่เป็นอัตลักษณ์งดงาม อย่างยิ่ง

ในสมัยสุโขทัยมีพระมหากษัตริย์ราชวงศ์พระร่วงปกครอง รวม ๙ พระองค์ ระยะแรกใช้วิธีการปกครองแบบพ่อปกครองลูก เรียกพระมหากษัตริย์ว่า “พ่อขุน” หมายถึง หัวหน้าของขุนในแคว้นต่างๆ ต่อมาในรัชสมัยของพระมหาธรรมราชาที่ ๑ (ลิไท) เปลี่ยนพระนามเป็น “ธรรมราชา” หมายถึง “พระราชาผู้ปกครองโดยธรรม” ตามหลัก พระพุทธศาสนา

วัดมหาธาตุ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

๑ พ่อขุนศรีอินทราทิตย์

พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ปฐมกษัตริย์ผู้สถาปนาราชวงศ์พระร่วงแห่งกรุงสุโขทัย พระนามเดิมคือ พ่อขุนบางกลางหาว พระมเหสีคือ นางเสือง มีพระราชโอรส ๓ พระองค์ พระราชธิดา ๒ พระองค์ ทรงครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๑๗๙๒ ถึงปีใดไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด

หลังจากพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ทรงขจัดอิทธิพลขอมออกไปจากกรุงสุโขทัย สำเร็จ พระองค์ทรงทำสงครามเพื่อความมั่นคงของอาณาจักรหลายครั้ง ครั้งสำคัญคือ ทรงยกกองทัพไปรบกับขุนสามชน เจ้าเมืองฉอด ศักดิ์ครั้งนั้นพระราชโอรสพระองค์เล็ก ซึ่งมีพระชนมายุ ๑๙ พรรษา ได้ทรงช่วยกระทำยุทธหัตถีจนมีชัยชนะต่อขุนสามชน พ่อขุนศรีอินทราทิตย์จึงทรงขนานพระนามพระราชโอรสว่า “พระรามคำแหง”

นับแต่นั้นมาพระรามคำแหงได้เป็นกำลังสำคัญของพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ในการทำศึกสงคราม ยังผลให้สุโขทัยมีความเข้มแข็งและความมั่นคงทางการเมือง จนเป็นที่เกรงขามของรัฐข้างเคียงอื่นๆ นับเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้ชาติบ้านเมืองมีความเจริญก้าวหน้าในสมัยต่อมา

ศิลาจารึกปู่ขุนจิตขุนจอต
 ปรากฏพระนามพ่อขุนบานเมืองในบรรทัดที่ ๙ ว่า พระญาบาน

๒ พ่อขุนบานเมือง

พ่อขุนบานเมือง เป็นพระราชโอรสของพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ทรงครองราชย์ต่อจากพระราชบิดาตั้งแต่ปีใดไม่แน่ชัด จนถึง พ.ศ. ๑๘๒๒ ไม่พบหลักฐานเรื่องราวสมัยพ่อขุนบานเมืองมากนัก ปรากฏแต่เพียงทรงทำสงครามขยายอาณาจักร โดยมีพระรามคำแหง พระอนุชา เป็นแม่ทัพ

พระบรมราชานุสาวรีย์พ่อขุนรามคำแหงมหาราช
ประดิษฐาน ณ อุทยานราชภักดี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๓

พ่อขุนรามคำแหงมหาราช

พ่อขุนรามคำแหงมหาราช เป็นพระราชโอรสของพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ทรงครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๑๘๒๒ - ๑๘๔๑ ในสมัยของพระองค์ ทรงรวบรวมอาณาจักรไทย ขึ้นเป็นปึกแผ่น ทำให้อาณาเขตของกรุงสุโขทัยขยายออกไปกว้างขวาง ยังผลให้ กรุงสุโขทัยมีความเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างยิ่ง ทั้งด้านการปกครอง เศรษฐกิจ และสังคม ก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อย ราษฎรมีความอยู่ดีกินดี

พระราชกรณียกิจที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งคือ ทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นใช้ เมื่อ พ.ศ. ๑๘๒๖ มีลักษณะพิเศษกว่าตัวหนังสือของชาติอื่นในสมัยเดียวกัน คือมีสระ และพยัญชนะอยู่ในบรรทัดเดียวกัน สะท้อนถึงพระปรีชาสามารถที่ล้ำเลิศทางด้าน อักษรศาสตร์

ส่วนด้านการศาสนา พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงอาราธนาพระภิกษุจาก เมืองนครศรีธรรมราชขึ้นมาเผยแผ่พุทธศาสนาลัทธิลังกาวงศ์ที่กรุงสุโขทัย ทรงสร้าง พระแท่นมนังคศิลาบาตร เพื่อให้พระสงฆ์ใช้สำหรับแสดงธรรมในวันธรรมสวนะ ส่วนวันธรรมดาพระองค์จะเสด็จประทับเป็นประธานในการว่าราชการแผ่นดิน นอกจากนี้ ยังทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก สร้างวัดวาอารามจำนวนมาก

พระบรมราชานุสาวรีย์พ่อขุนรามคำแหงมหาราช
ประดิษฐาน ณ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

พระแท่นมนังศิลาบาตร

ด้านความสัมพันธ์กับต่างประเทศ นอกจากพ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงส่ง
ราชทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีกับเมืองจีนแล้ว ยังทรงมีสัมพันธไมตรีอันดีกับผู้ครองอาณาจักร
ใกล้เคียงด้วย ได้แก่ พระยามังราย แห่งอาณาจักรล้านนา และพระยาจำเมือง แห่งอาณาจักร
ภูกามยาว ต่อมาพระองค์และพระยาจำเมืองเสด็จไปทรงช่วยเหลือพระยามังรายหาชัยภูมิ
สร้างเมืองเชียงใหม่เมื่อ พ.ศ. ๑๘๓๙

ศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่ ๑ จารึกพ่อขุนรามคำแหง

ศิลาจารึกนครชุมต้นที่ ๑ ปรากฏพระนามพระยาเลอไทย ในบรรทัดที่ ๓ ว่า พระยาเลอไทย

๕ พระยาเลอไทย

พระยาเลอไทยเป็นพระราชโอรสพระองค์ใหญ่ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช
ทรงครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๑๘๔๑ - ๑๘๖๖

พระยาเลอไทยมีพระราชศรัทธาในพระบรมพุทธานุภาพเป็นอย่างยิ่ง ทรงศึกษา
พระไตรปิฎกจนแตกฉาน ทรงสนับสนุนให้พระสงฆ์ศึกษาพระธรรมและภาษาบาลี
แต่ในเวลาเดียวกัน ราชวงศ์พระร่วงเริ่มเสื่อมอำนาจ ทำให้หัวเมืองต่างๆ เริ่มแข็งข้อ
แตกแยกเป็นอิสระ ประกอบกับหัวเมืองในรัฐสุพรรณภูมิและละโว้ เริ่มรวมตัวกันมี
กำลังเข้มแข็ง และแผ่ขยายอำนาจ จนทำให้สุโขทัยต้องเผชิญกับปัญหาทางการเมือง
ในช่วงปลายรัชกาล

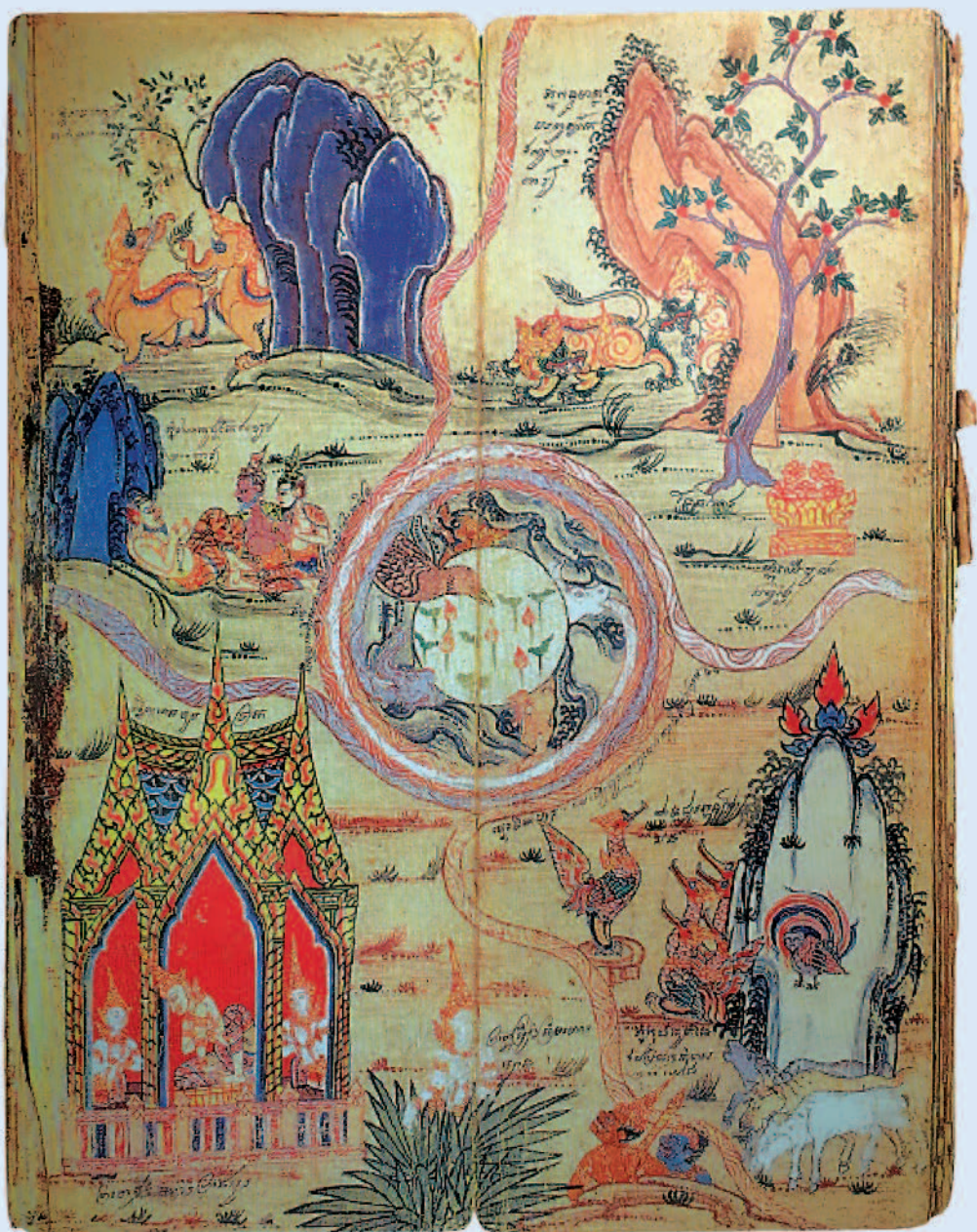

พระเจดีย์มหาธาตุรูปดอกบัวตูม เจดีย์ประธานวัดมหาธาตุ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

๕ พระยาจ๋วนำถุม

พระยาจ๋วนำถุมเป็นพระราชโอรสของพ่อขุนบานเมือง ทรงครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๑๘๖๖ - ๑๘๙๐ และโปรดให้พระยาสิทธิไธ ครองเมืองศรีสัชนาลัย เมื่อ พ.ศ. ๑๘๘๓

ในสมัยของพระองค์มีการปราบปรามหัวเมืองต่างๆ ที่แข็งเมืองมาตั้งแต่สมัย พระยาเลอไทย แต่ไม่สำเร็จ ทั้งการเมืองภายในก็ยิ่งทวีความแตกแยกมากขึ้น เมื่อพระยาจ๋วนำถุมเสด็จสวรรคต เกิดการกบฏที่กรุงสุโขทัย พระยาสิทธิไธจึงยกทัพมาปราบปราม และเสด็จขึ้นครองราชย์สืบมา

แผนภูมิแสดงสระอโนดาตและภูมิประเทศในป่าหิมพานต์
จากไตรภูมิวิภังค หรือไตรภูมิพระร่วง พระราชนิพนธ์ในพระมหารัชมราชาที่ ๑ (พระยาสิทธิ)

๒ พระมหากษัตริย์ที่ ๑ (พระยาสิทธิ)

พระมหากษัตริย์ที่ ๑ หรือพระยาสิทธิ เป็นพระราชโอรสของพระยาเลอไท ทรงครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๑๘๙๐ - ๑๘๑๑

ในสมัยที่พระยาสิทธิ เสด็จไปครองเมืองศรีสัตนาคนาน้อยนั้น ทรงพระราชนิพนธ์วรรณกรรมสำคัญทางพุทธศาสนาเรื่อง “ไตรภูมิพิภพ” หรือ “ไตรภูมิพระร่วง” เมื่อ พ.ศ. ๑๘๘๘ ครั้นพระยาจ๋วนำถมสุวรรณคต พระยาสิทธิทรงปราบปรามเมืองต่างๆ ที่แยกตัวเป็นอิสระแล้วจึงเสวยราชสมบัติเมื่อ พ.ศ. ๑๘๙๐ ปรากฏพระนามในจารึกว่า “พระศรีสุริยพงศ์รามมหาราชธิราช” พระองค์ทรงริเริ่มการปกครองโดยใช้หลักพระพุทธศาสนา กำหนดให้พระมหากษัตริย์ทรงดำรงฐานะเป็น “ธรรมราชา”

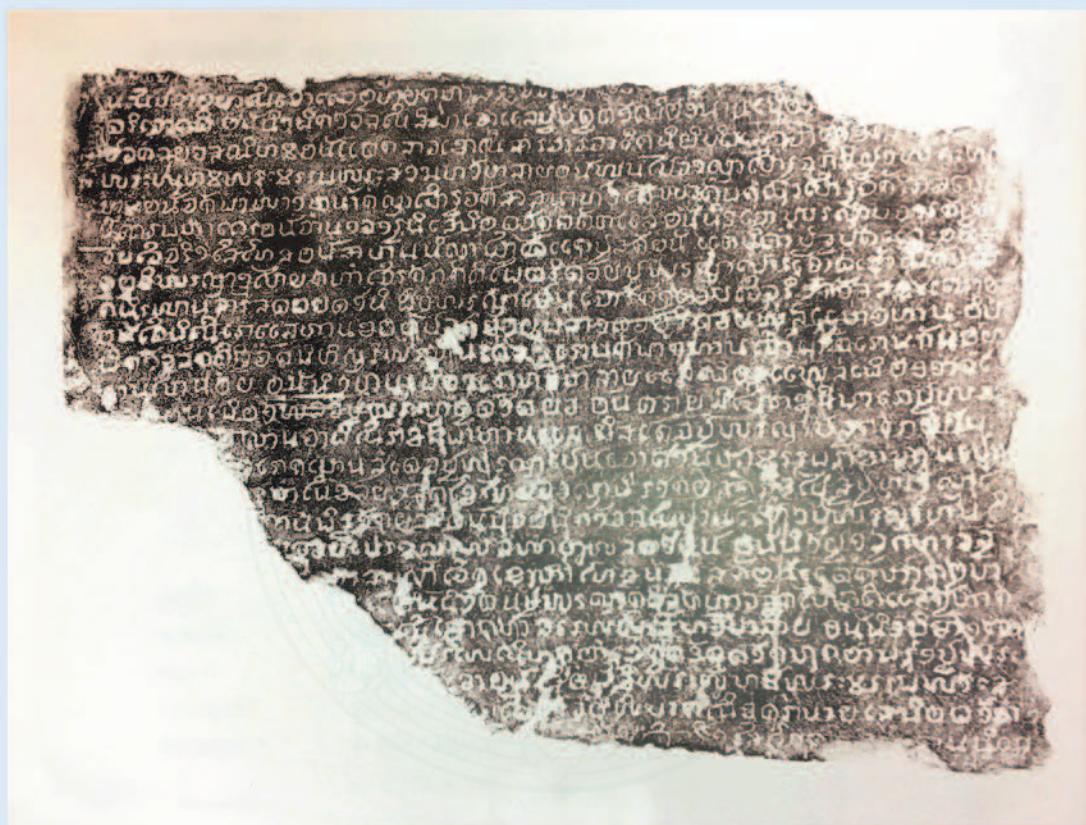
ในสมัยพระมหากษัตริย์ที่ ๑ อาณาจักรสุโขทัยกลับมารุ่งเรืองอีกครั้ง ทรงดำเนินพระราชโบายทางการเมือง โดยการเผยแพร่พระพุทธศาสนาถึงกวางค์แบบนครพน (เมืองมะตะมะเก๊า) ไปยังดินแดนต่างๆ และทรงส่งสอนราษฎรให้ตั้งอยู่ในศีลธรรม ต่อมาพระองค์ทรงย้ายราชธานีไปอยู่เมืองสองแคว (หรือพิษณุโลก) และประทับที่ราชธานีแห่งใหม่จนสวรรคตเมื่อ พ.ศ. ๑๘๑๑

๗ พระมหาธรรมราชาที่ ๒ (พระยาเสือไท)

พระมหาธรรมราชาที่ ๒ หรือพระยาเสือไท เป็นพระราชโอรสของพระมหาธรรมราชาที่ ๑ ทรงครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๑๙๑๑ และเสด็จสวรรคตในราว พ.ศ. ๑๙๕๒

ในสมัยของพระองค์ อาณาจักรสุโขทัยอ่อนแอ เสื่อมอำนาจ แบ่งออกเป็น ๒ แคว้น คือ แคว้นกำแพงเพชร ปกครองโดยราชวงศ์สุพรรณภูมิ แห่งกรุงศรีอยุธยา กับแคว้นสุโขทัย ปกครองโดยราชวงศ์พระร่วง แห่งกรุงสุโขทัย

พ.ศ. ๑๙๒๑ กรุงสุโขทัยตกเป็นเมืองประเทศราชของกรุงศรีอยุธยา ต่อมาพระมหาธรรมราชาที่ ๒ เสด็จออกผนวช และจำพรรษาที่วัดคีลวิสุทธารวาส พระมหาธรรมราชาที่ ๒ มีพระราชโอรส ๒ พระองค์ คือ รามราชาธิราช บรมนาถบุตร (ธรรมราชาธิราช) และศรีธรรมมาโคกราช (อโศก)

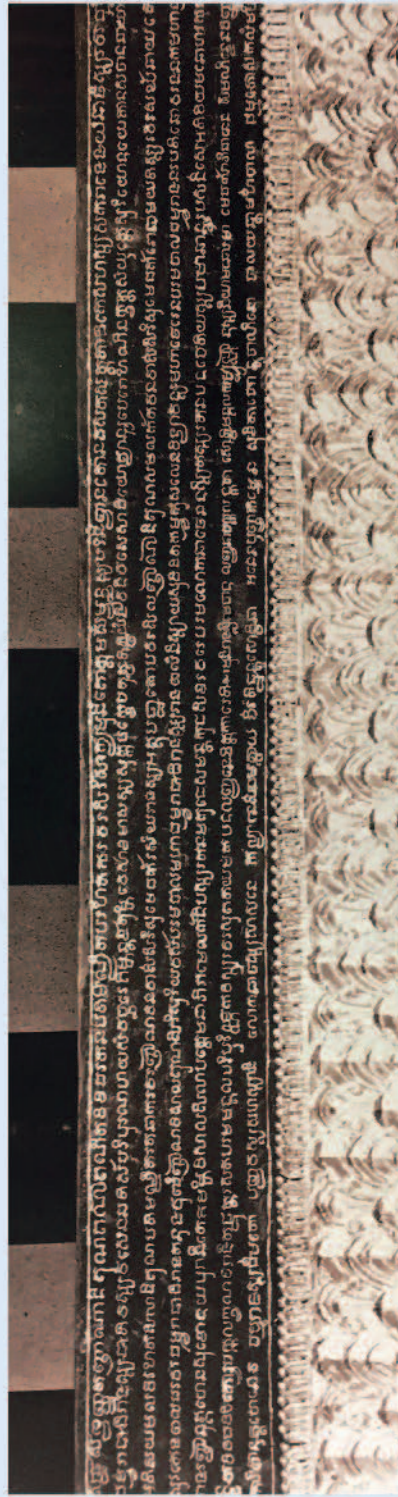
ศิลาจารึกคำปู่สวด กล่าวถึงพระมหาธรรมราชาที่ ๓ ทรงสร้างพันธมิตรทางการเมืองกับนครน่าน

๘

พระมหาธรรมราชาที่ ๓ (พระยาไสลือไท)

พระมหาธรรมราชาที่ ๓ หรือพระยาไสลือไท ทรงครองราชย์ปีใดไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด เสด็จสวรรคตใน พ.ศ. ๑๙๖๒

ในสมัยของพระองค์ทรงเป็นกษัตริย์สุโขทัยที่อยู่ในฐานะเมืองประเทศราชของกรุงศรีอยุธยา ทรงดำเนินพระราชโบายที่จะสร้างความมั่นคงแก่สุโขทัย จึงทรงยกกองทัพไปปราบปรามหัวเมืองต่างๆ ให้อยู่ในพระราชอำนาจ ท่ามกลางการขยายอิทธิพลของอาณาจักรล้านนาและอยุธยา นอกจากนี้ ยังปรากฏหลักฐานจากศิลาจารึกคำปุสบกว่าทรงสร้างพันธมิตรทางการเมืองกับนครน่านอีกด้วย

จารึกถวายเป็นพุทธบูชา

กล่าวถึงการเฉลิมฉลองวันคล้ายวันพระราชสมภพครบ ๓๖ พรรษาในพระมหากษัตริย์ราชที่ ๔ (บรมपाल)

ปัจจุบันเก็บรักษาอยู่ที่วัดบวรนิเวศวิหาร กรุงเทพฯ

๔

พระมหาธรรมราชาที่ ๔ (บรมपाल)

พระมหาธรรมราชาที่ ๔ เป็นพระราชโอรสของพระมหาธรรมราชาที่ ๓ ทรงครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๑๙๖๒ - ๑๙๘๑ ปรากฏพระนามในเอกสารประวัติศาสตร์แตกต่างกันว่า บรมपाल พระยาบาล พระเจ้าสุริยวงศ์บรมपाल และพระเจ้าศรีสุริยวงศ์ บรมपालมหาธรรมราชาธิราช

เมื่อพระมหาธรรมราชาที่ ๔ สวรรคตใน พ.ศ. ๑๙๘๑ สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ (เจ้าสามพระยา) แห่งกรุงศรีอยุธยาได้ส่งพระราเมศวร (ต่อมาคือ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ) พระราชโอรสซึ่งประสูติแต่พระอัครชายาผู้ทรงเป็นพระราชธิดาของพระมหาธรรมราชาที่ ๓ ไปครองเมืองพิษณุโลก ยังผลให้สุโขทัยกับอยุธยารวมเป็นอาณาจักรเดียวกันตั้งแต่นั้นมา

สมัยอยุธยา

สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) ทรงสถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี ในบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่างเมื่อ พ.ศ. ๑๘๙๓ นับแต่นั้นมากรุงศรีอยุธยา มีความเจริญรุ่งเรืองในฐานะเป็นศูนย์รวมอำนาจที่เข้มแข็งในด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ก่อเกิดเป็นอาณาจักรอยุธยาที่มีความมั่นคงเข้มแข็ง และดำรงความสำคัญถึง ๔๑๗ ปี ด้วยมีชัยภูมิที่เหมาะสม มีความอุดมสมบูรณ์และเป็นแหล่งรวมของสินค้าของป่า จึงเอื้อต่อการเป็นศูนย์กลางการค้า และเป็นเมืองท่าสำคัญ เพราะมีแม่น้ำไหลมาบรรจบถึง ๓ สาย คือ แม่น้ำลพบุรีทางด้านเหนือ แม่น้ำเจ้าพระยา ทางด้านตะวันตกและด้านใต้ และแม่น้ำป่าสักทางด้านตะวันออก จึงมีความสะดวก ในการติดต่อค้าขาย ทั้งการค้าภายในและภายนอกกับต่างชาติ

ในสมัยอยุธยา พระมหากษัตริย์ทรงดำรงฐานะเป็นเสมือน “สมมติเทพ” หรือ “เทวราชา” ตามคติพราหมณ์ ที่เทพเจ้าอวตารลงมาดูแลทุกข์สุขของราษฎร จึงเป็นผู้มีอำนาจและบุญญาบารมี และทรงเป็น “ธรรมราชา” ตามคติพุทธศาสนา ที่พระราช ทรงไว้ซึ่งทศพิธราชธรรม

พระมหากษัตริย์ในสมัยอยุธยามีจำนวน ๓๓ พระองค์ และมีราชวงศ์ ปกครอง ๕ ราชวงศ์ คือ ราชวงศ์อู่ทอง ราชวงศ์สุพรรณภูมิ ราชวงศ์สุโขทัย ราชวงศ์ปราสาททอง และราชวงศ์บ้านพลูหลวง

พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนารายณ์ที่ ๑ (อุททอง)
ประดิษฐานระหว่างบึงพระรามกับวัดพระศรีสรรเพชญ์ พระนครศรีอยุธยา

๑ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง)

สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ หรือพระเจ้าอู่ทอง ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์อู่ทอง
ทรงครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๑๘๙๓ - ๑๙๑๒

พระราชกรณียกิจสำคัญคือ การสถาปนารุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี เมื่อ
พ.ศ. ๑๘๙๓ ทรงทำสงครามเพื่อขยายพระราชอาณาเขต สร้างความเป็นปึกแผ่นแก่
ราชอาณาจักร อีกทั้งทรงตราพระราชกำหนดกฎหมายต่างๆ ขึ้น เพื่อรักษาความสงบ
เรียบร้อยในบ้านเมือง และโปรดให้สถาปนาวัดพุทไธสวรรย์เป็นพระอารามแห่งแรก
เมื่อ พ.ศ. ๑๘๙๖

วัดมหาธาตุ พระนครศรีอยุธยา

๒ สมเด็จพระรามาเมศวร

สมเด็จพระรามาเมศวร เป็นพระราชโอรสพระองค์ใหญ่ในสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) ทรงครองราชย์สองครั้ง ครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๑๙๑๒ - ๑๙๑๓ และทรงสละราชสมบัติให้สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ (ขุนหลวงพะงั่ว) ผู้เป็นพระมาตุลา (ลูก) จากนั้นเสด็จขึ้นครองราชย์ครั้งที่สอง เมื่อ พ.ศ. ๑๙๓๑ - ๑๙๓๘

ในรัชสมัยของพระองค์ ทรงยกทัพไปปราบปรามหัวเมืองน้อยใหญ่เพื่อขยายพระราชอาณาเขตให้ยิ่งใหญ่ ทั้งยังทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอยู่มิได้ขาด ทรงสถาปนาวัดพระราม บริเวณสถานที่ถวายพระเพลิงพระบรมศพสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ หลังจากเสร็จศึกเมืองเชียงใหม่ พระองค์เสด็จไปนมัสการพระพุทธชินราชเมืองพิษณุโลกและเปลื้องเครื่องต้นทำสักการบูชาสมโภช ๗ วัน แล้วจึงเสด็จกลับกรุงศรีอยุธยา

นอกจากนี้ ยังโปรดให้สถาปนาพระอาราม ณ บริเวณที่พระองค์ทอดพระเนตรเห็นพระบรมสารีริกธาตุแสดงปาฏิหาริย์ พระราชทานชื่อว่า วัดมหาธาตุ และโปรดให้สถาปนาวัดกุเขาทองด้วย

วัดมหาธาตุ พระนครศรีอยุธยา

๓

สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ (ขุนหลวงพะงั่ว หรือขุนหลวงพ่อกั่ว)

สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ หรือขุนหลวงพะงั่ว หรือขุนหลวงพ่อกั่ว ปฐมกษัตริย์
แห่งราชวงศ์สุพรรณภูมิ ทรงครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๑๙๑๓ - ๑๙๓๑

สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ มีพระทัยใฝ่ในพระบวรพุทธศาสนา ปราภฏ
หลักฐานว่ามีพระราชศรัทธา ทรงสถาปนาพระศรีรัตนมหาธาตุกลางพระนคร นอกจากนี้
ยังทรงเป็นนักรบที่เข้มแข็ง มีการศึกสงครามตลอดรัชกาล และเสด็จสวรรคตระหว่าง
ทำศึกกับหัวเมืองเหนือ

วัดโคกพระยา พระนครศรีอยุธยา
สถานที่สำเร็จโทษพระเจ้าแผ่นดินในสมัยอยุธยาหลายพระองค์

๔ พระเจ้าทองลัน

พระเจ้าทองลัน เป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ (ขุนหลวงพะงั่ว) มีพระนามปรากฏในเอกสารประวัติศาสตร์แตกต่างกันคือ ทองลัน ทองลันทร์ ทองจัน และทองจันทร์ ทรงครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๑๙๓๑

เมื่อสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ เสด็จสวรรคตขณะทรงทำศึกกับหัวเมืองเหนือ บรรดาข้าราชการได้ทูลเชิญพระเจ้าทองลัน พระราชโอรส ขึ้นครองราชย์ เมื่อ พ.ศ. ๑๙๓๑ ขณะมีพระชนมายุได้ ๑๕ พรรษา หลังจากทรงครองราชย์ได้เพียง ๗ วัน สมเด็จพระรามาธิบดีเจ้ากรุงมาแต่เมืองลพบุรีเข้ายึดกรุงศรีอยุธยา แล้วให้กุมตัวพระเจ้าทองลันไปสำเร็จโทษ ณ วัดโคกพระยา แล้วปราบดาภิเษกขึ้นครองราชสมบัติเป็นครั้งที่ ๒ เมื่อ พ.ศ. ๑๙๓๑ - ๑๙๓๘

วัดพุทไธสวรรย์ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตรงข้ามเกาะเมืองด้านทิศใต้ในตำบลสำเภาล่ม พระนครศรีอยุธยา
สถาปนาขึ้นในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) เมื่อ พ.ศ. ๑๘๙๖

๕

สมเด็จพระรามาธิบดีราช

สมเด็จพระรามาธิบดีราช เป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระราเมศวร เอกสารประวัติศาสตร์ระบุพระนามแตกต่างกันว่า สมเด็จพระราม สมเด็จพระยาราม สมเด็จพระรามราชา ทรงครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๑๙๓๘ - ๑๙๕๒

ตลอดรัชสมัยของพระองค์ บ้านเมืองเป็นปกติสุข ทรงส่งราชทูตไปเจริญทางพระราชไมตรีกับจีนหลายครั้ง

สมเด็จพระรามาธิบดีราชทรงพยายามขยายอำนาจไปยังอาณาจักรล้านนา และอาณาจักรสุโขทัย แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ ช่วงปลายรัชสมัยทรงพิพาทกับเจ้าแสนบดี ซึ่งเป็นอัครมหาเสนาบดี ทรงให้กุมตัวเจ้าแสนบดี แต่เจ้าแสนบดีหนีไปอยู่ฟากปทาคูจาม (ด้านใต้ของเกาะเมืองไกล้วัดพุทธไสยวรรย์) และร่วมกับเจ้านครอินทร์ พระราชนัดดาของสมเด็จพระบรมราชาธิบดีที่ ๑ ซึ่งครองเมืองสุพรรณบุรี ยกกำลังมายึดกรุงศรีอยุธยา แล้วทูลเชิญเจ้านครอินทร์ขึ้นครองราชย์แทน

วัดราชบูรณะ พระนครศรีอยุธยา

๒

สมเด็จพระนครินทราธิราช

สมเด็จพระนครินทราธิราช เป็นพระราชนัดดาในสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ เอกสารประวัติศาสตร์ระบุพระนามแตกต่างกันว่า สมเด็จพระอินทราชา เจ้านครอินทร์ สมเด็จพระรามาธิบดีศรีนครินทราธิราช ทรงครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๑๙๕๒ - ๑๙๖๗

สมเด็จพระนครินทราธิราช เดิมครองเมืองสุพรรณบุรี พระนามว่า “เจ้านครอินทร์” มีความสัมพันธ์อันดีกับจีน จนจักรพรรดิจีนยกย่องว่า เป็นกษัตริย์เสมอกับสมเด็จพระรามราชาธิราชอีกพระองค์หนึ่ง เมื่อสมเด็จพระนครินทราธิราชขึ้นครองราชย์ก็ยังคงเจริญพระราชไมตรีกับจีนอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เศรษฐกิจการค้ากับต่างประเทศ มีความเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างยิ่ง

นอกจากนั้น พระองค์ยังทรงสร้างความเป็นปึกแผ่นแก่พระราชอาณาจักร โดยเสด็จไปไกลเกลี้ยข้อพิพาทคราวเกิดจลาจลในหัวเมืองเหนือ หลังการสวรรคตของพระมหาธรรมราชาที่ ๓ ยังผลให้กรุงศรีอยุธยาขยายอำนาจขึ้นไปหัวเมืองเหนือได้สะดวกยิ่งขึ้น

สมเด็จพระนครินทราธิราชมีพระราชโอรส ๓ พระองค์ ซึ่งโปรดให้ไปครองเมืองลูกหลวงเพื่อความมั่นคงของราชอาณาจักร คือ เจ้าอ้ายพระยา ครองเมืองสุพรรณบุรี เจ้ายี่พระยา ครองเมืองสวรรค (แพรงศรีราชา) และเจ้าสามพระยา ครองเมืองชัยนาท (พิษณุโลก) ตามลำดับ เมื่อพระองค์สวรรคต เจ้าอ้ายพระยาและเจ้ายี่พระยา ต่างยกทัพเข้ากรุงศรีอยุธยาเพื่อชิงราชสมบัติ ทรงกระทำยุทธหัตถีที่เชิงสะพานป่าถ่าน จนสิ้นพระชนม์ทั้งสองพระองค์

เครื่องทองรูปช้างทรง พบในกรุวัดราชบูรณะ

วัดราชบูรณะ พระนครศรีอยุธยา สร้างขึ้นในสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ (เจ้าสามพระยา)
เป็นที่ถวายพระเพลิงพระศพเจ้าอ้ายพระยา และเจ้ายี่พระยา

๗ สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ (เจ้าสามพระยา)

สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ เป็นพระราชโอรสพระองค์เล็ก ในสมเด็จพระนครินทราชาธิราช ทรงครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๑๙๖๗ - ๑๙๙๑

ในสมัยของพระองค์ ทรงตั้งธรรมเนียมการมีพระมหากุปราช สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ ทรงพระปรีชาสามารถทั้งด้านการเมืองการปกครอง ทรงดำเนินพระราชโบายขยายพระราชอำนาจไปยังอาณาจักรขอม เมื่อทรงได้ชัยชนะแล้ว ทรงส่งพระราชโอรสสองพระองค์ไปเป็นกษัตริย์ครองเมืองพระนคร นอกจากนี้ ทรงส่งกองทัพไปรบกับอาณาจักรล้านนาหลายครั้ง ทั้งยังทรงสามารถรวมอาณาจักรสุโขทัยเข้ากับอาณาจักรอยุธยา

ส่วนด้านศาสนา ทรงสนับสนุนให้พระสงฆ์ในกรุงศรีอยุธยาออกไปศึกษาและบวชแปลงนิกายในลังกา เพื่อกลับมาทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงยิ่งขึ้น ทรงสร้างวัดราชบูรณะ และวัดมเหยงคณ์

ด้านการต่างประเทศ ทรงส่งราชทูตไปเจริญทางพระราชไมตรีกับจีนหลายครั้ง ซึ่งยังประโยชน์ต่อเศรษฐกิจการค้าของกรุงศรีอยุธยา

พระบรมรูปสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
ประดิษฐาน ณ อาคารศาลากลางจังหวัดพระนครศรีอยุธยา (หลังเก่า)

๘ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ

สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ เป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ แห่งราชวงศ์สุพรรณภูมิ ส่วนพระราชมารดาเป็นพระราชธิดาของสมเด็จพระมหาธรรมราชาที่ ๓ (ไสสือไท) แห่งราชวงศ์พระร่วง ทรงครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๑๙๙๑ - ๒๐๓๑

เมื่อแรกเสด็จขึ้นครองราชสมบัติ ทรงสถาปนาพระราชวังเดิมเป็นวัดพระศรีสรรเพชญ์ และทรงย้ายไปประทับที่พระราชวังแห่งใหม่ใกล้แม่น้ำลพบุรี พระองค์ประทับอยู่ที่กรุงศรีอยุธยาประมาณ ๒๐ ปี จากนั้นเสด็จไปประทับที่เมืองพิษณุโลกจนสิ้นรัชกาล สันนิษฐานว่าเป็นพระราโชบายที่จะควบคุมหัวเมืองฝ่ายเหนือ เพื่อคานอำนาจอาณาจักรล้านนาในรัชสมัยพระเจ้าติโลกราช ซึ่งมีความเข้มแข็งและต้องการแผ่อำนาจลงมาทางใต้ ส่วนที่กรุงศรีอยุธยาทรงสถาปนาพระราชโอรสคือ สมเด็จพระอินทราชาธิราชที่ ๒ (พระนามเดิมว่า พระบรมราชา) ครองกรุงศรีอยุธยาแทนพระองค์

สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้รวมอาณาจักรสุโขทัยให้เป็นหนึ่งเดียวกับอาณาจักรอยุธยา และทรงจัดระเบียบการปกครองโดยปฏิรูประบบบริหารราชการแผ่นดินทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค แบ่งราชการให้สมุหพระกลาโหมกำกับดูแลฝ่ายทหาร และสมุหนายกกำกับดูแลฝ่ายพลเรือน มีเสนาบดี ๔ ฝ่าย เรียกว่า “จตุสดมภ์” คือ เวียง (เมือง) วัง คลัง นา พร้อมกับตราพระราชกำหนดศักดินา แบ่งแยกบทบาทและหน้าที่ของบุคคลในราชอาณาจักร เพื่อการถือครองที่ดิน รวมทั้งตราพระราชกำหนดกฎหมายเตียรบาลขึ้นเป็นครั้งแรก

วัดพระศรีสรรเพชญ์ พระนครศรีอยุธยา
ตั้งอยู่บริเวณที่เคยเป็นพระราชวังหลวงในรัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง)

สมเด็จพระอินทราชาธิราชที่ ๒

สมเด็จพระอินทราชาธิราชที่ ๒ พระนามเดิมว่า พระบรมราชา เอกสารประวัติศาสตร์
บางฉบับระบุพระนามว่า สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓ เป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระ
พระบรมไตรโลกนาถ ทรงครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๒๐๓๑ - ๒๐๓๔

ในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ เสด็จไปประทับ ณ เมืองพิษณุโลก
เพื่อทรงป้องกันการขยายอิทธิพลของอาณาจักรล้านนาในหัวเมืองฝ่ายเหนือ ทรงสถาปนา
พระบรมราชา พระราชโอรส ครองกรุงศรีอยุธยาแทนพระองค์ เป็นเวลา ๒๕ ปี
ตราบจนสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ พระราชบิดา สวรรคตที่เมืองพิษณุโลก จึงเสด็จ
ขึ้นครองราชย์สืบมานับแต่ พ.ศ. ๒๐๓๑

สมเด็จพระอินทราชาธิราชที่ ๒ เสด็จไปตีเมืองทวาย ซึ่งแข็งเมืองต่อกรุงศรีอยุธยา
และทรงได้รับชัยชนะ เมื่อ พ.ศ. ๒๐๓๑

กษัตริย์มานูเอลที่ ๑ (King Manuel I) แห่งโปรตุเกส

อัลฟองซู ดือ อัลบูแควร์ (Alfonso de Albuquerque)
แม่ทัพใหญ่ผู้คุมกองทัพรือโปรตุเกส และเป็นข้าหลวง
ต่างพระองค์ประจำมะละกา ของกษัตริย์มานูเอลที่ ๑

๑๐ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒

สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ เป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ
ทรงครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๒๐๓๔ - ๒๐๗๒

ในสมัยของพระองค์ ทรงทำสัญญาทางพระราชไมตรีและการค้ากับโปรตุเกส
เป็นชาติแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๐๖๑ และทรงอนุญาตให้ชาวโปรตุเกสเข้ามาตั้งสถานีการค้า
ที่กรุงศรีอยุธยาและเมืองปัตตานี

ส่วนด้านการเมืองการปกครอง ทรงขยายพระราชอำนาจไปยังดินแดนล้านนา
ทรงจัดระเบียบกองทัพและโปรดให้แต่งตำราพิชัยสงคราม ทั้งโปรดให้จัดทำบัญชีกำลังพล
เป็นครั้งแรก เรียกว่า “สารบาญชี”

วัดพระศรีสรรเพชญ์ พระนครศรีอยุธยา

๑๑

สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๔ (สมเด็จพระบรมราชาหน่อพุทธางกูร)

สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๔ หรือสมเด็จพระบรมราชาหน่อพุทธางกูร เป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ ทรงครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๒๐๓๒ - ๒๐๓๖

ในรัชสมัยของพระองค์มีการศึกสงครามหลายครั้งกับอาณาจักรล้านช้าง และ อาณาจักรหงสาวดี (พะโค) เสด็จสวรรคตด้วยพระโรคทรพิษเมื่อ พ.ศ. ๒๐๓๖

วัดมหาธาตุ พระนครศรีอยุธยา

๑๒ สมเด็จพระรัชฎาธิราช

สมเด็จพระรัชฎาธิราช เป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๔
ทรงครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๒๐๗๖

สมเด็จพระรัชฎาธิราช ทรงเป็นยุวกษัตริย์ เมื่อทรงครองราชย์มีพระชนมายุ
ได้ ๕ พรรษา หลังจากทรงครองราชย์ได้เพียง ๕ เดือน พระไชยราชาทรงยกกองทัพ
มาชิงราชสมบัติ แล้วเสด็จขึ้นครองราชย์แทน

หมู่บ้านโปรตุเกส ตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านดิน นอกเกาะเมืองทางทิศใต้ ริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก พระนครศรีอยุธยา

๑๓ สมเด็จพระไชยราชาธิราช

สมเด็จพระไชยราชาธิราช เป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ ทรงครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๒๐๗๗ - ๒๐๘๙ มีพระราชโอรสประสูติแต่ท้าวศรีสุดาจันทร์ พระสนมเอก ๒ พระองค์ คือ พระยอดฟ้าและพระศรีศิลป์

ในสมัยของพระองค์ เกิดสงครามไทยกับพม่าเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๐๘๑ ครั้งนั้นพระเจ้าตะเบงชเวตี้ ยกกำลังมาตีเมืองเชียงไกรเชียงกราน หัวเมืองฝ่ายตะวันตกของกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระไชยราชาธิราชทรงยกทัพออกสู้รบโดยมีทหารอาสาโปรตุเกส ซึ่งชำนาญการใช้ปืนไฟร่วมทัพไปด้วย จนได้รับชัยชนะในที่สุด ต่อมาได้พระราชทานที่ดินให้ทหารอาสาโปรตุเกสตั้งบ้านเรือน พร้อมทั้งสร้างโบสถ์คริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ต่อมาเรียกชุมชนแห่งนี้ว่า “บ้านโปรตุเกส”

ต่อมาเมื่ออาณาจักรล้านนาเกิดความวุ่นวาย เนื่องจากพระเมืองเกษเกล้า ผู้ครองนครเชียงใหม่ถูกปลงพระชนม์ เหล่าขุนนางได้ยกให้พระมหาเทวีจिरประภา พระมเหสีขึ้นครองราชย์ได้ปีเศษ ต่อมาพระมหาเทวีจिरประภาทรงทูลเชิญสมเด็จพระไชยเชษฐา ผู้ครองอาณาจักรล้านช้าง มาครองนครเชียงใหม่เพื่อระงับความวุ่นวาย ฝ่ายกรุงศรีอยุธยาเห็นว่าเป็นการหมิ่นพระเกียรติยศ ที่ทำให้อาณาจักรล้านช้างเข้ามามีอิทธิพลในหัวเมืองล้านนา จึงเป็นเหตุให้สมเด็จพระไชยราชาธิราชทรงยกกองทัพไปตีเมืองเชียงใหม่ถึง ๒ ครั้ง ต่อมาทรงพระประชวร จนต้องเสด็จกลับกรุงศรีอยุธยา และสวรรคตในเวลาต่อมา

พระราชวังโบราณ พระนครศรีอยุธยา
ศูนย์กลางการเมืองการปกครอง และเป็นที่ประทับของพระมหากษัตริย์และพระบรมวงศานุวงศ์ ในสมัยอยุธยา

๑๔ สมเด็จพระยอดฟ้า

สมเด็จพระยอดฟ้า หรือสมเด็จพระแก้วฟ้า เป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระไชยราชาธิราช ประสูติแต่ท้าวศรีสุดาจันทร พระสนมเอก ทรงครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๒๐๘๙ - ๒๐๙๑

สืบเนื่องจากพระองค์ยังทรงพระเยาว์ พระชนมายุได้ ๑๑ พรรษา ท้าวศรีสุดาจันทร พระราชมารดาจึงเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

ครั้นเมื่อสมเด็จพระยอดฟ้าทรงครองราชย์ได้เพียง ๒ ปี ท้าวศรีสุดาจันทรทรงอ้างว่าพระองค์ทรงพระเยาว์เกินไป ทรงเอาแต่เล่นสนุก ไม่สามารถปกครองบ้านเมืองได้ จึงยกขุนวรรวงศาธิราช ขึ้นรักเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ต่อมาขุนวรรวงศาธิราชให้สำเร็จโทษ สมเด็จพระยอดฟ้าที่วัดโคกพระยา ส่วนพระศรีศิลป์ พระอนุชามีพระชนมายุเพียง ๗ พรรษา จึงไว้ชีวิต

พระเจดีย์ศรีสุริโยทัย วัดสวนหลวงสวรค์ พระนครศรีอยุธยา
อนุสรณ์สถานที่สร้างขึ้นเพื่อระลึกถึงวีรกรรมความกล้าหาญและความเสียสละของสมเด็จพระสุริโยทัย

๑๕ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ

สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ เป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒ ทรงครองราชย์ เมื่อ พ.ศ. ๒๐๙๑ - ๒๑๑๑ มีพระนามเดิมว่า พระเทียรราชา เป็นพระอนุชาต่างพระราชมารดาในสมเด็จพระไชยราชาธิราช ต่อมาเสด็จออกผนวชในรัชกาลสมเด็จพระยอดฟ้า เมื่อขุนพิเรนทรเทพก่อกำจัดขุนวรรวงศาธิราชและท้าวศรีสุดาจันทร์แล้ว ทูลเชิญพระเทียรราชาให้ลาผนวชและเสด็จขึ้นครองราชย์ พระนามว่า สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ

พระองค์มีพระมเหสีพระนามว่า พระสุริโยทัย มีพระราชโอรสและพระราชธิดา ๕ พระองค์ คือ พระราเมศวร พระมหินทร พระสวัสดิราช (ต่อมาเฉลิมพระนามเป็นพระวิสุทธิกษัตริ์) พระบรมติลก และพระเทพกษัตริ์ นอกจากนี้ ยังมีพระราชโอรสกับพระสนมอีก ๒ พระองค์ คือ พระศรีเสาวราช และพระแก้วฟ้า เมื่อทรงครองราชย์แล้ว ทรงตั้งให้ขุนพิเรนทรเทพ เป็นพระมหาธรรมราชา โปรดให้ไปครองเมืองพิษณุโลก แล้วพระราชทานพระวิสุทธิกษัตริ์ พระราชธิดา ให้เป็นพระมเหสี

รัชกาลของพระองค์มีสงครามกับพม่า เป็นศึกใหญ่ถึง ๒ ครั้ง ได้แก่ ศึกหงสาวดี ครั้งที่ ๑ (คราวเสียสมเด็จพระสุริโยทัย) และศึกหงสาวดี ครั้งที่ ๒ (คราวขอช้างเผือก)

โคลงภาพพระราชพงสาวดาร ตอน พระสุริโยทัยขาดคอช้าง

ทุ่งนาหนอง พระนครศรีอยุธยา

สมเด็จพระมหาจักรพรรดิโปรดให้ปรับปรุงกิจการทหาร กำหนดให้ใช้พระนครเป็นที่พักผ่อน โปรดให้ก่อกำแพงพระนครศรีอยุธยาใหม่ เปลี่ยนจากเนินดินและไม่ระเนียดเป็นก่ออิฐถือปูน และโปรดให้ขุดคลองมหานาคเป็นคูเมืองออกไปถึงชายทุ่งภูเขาทองเพื่อใช้เป็นคูเมืองชั้นนอกป้องกันข้าศึก รวมทั้งโปรดให้สำรวจบัญชีสำมะโนครัวใหม่ตามหัวเมืองชั้นในทุกแห่ง ทำให้ทราบจำนวนชายฉกรรจ์ที่สามารถเกณฑ์เป็นกำลังรบได้

ในรัชกาลของพระองค์ มีช้างเผือกมาสู่พระบารมีถึง ๗ ช้าง พระองค์จึงมีพระนามว่า “พระเจ้าช้างเผือก” และเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้พระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองยกทัพมาทำสงครามเพื่อแย่งชิงช้างเผือกคู่บุญบารมีพระมหาจักรพรรดิ ภายหลังสงครามช้างเผือก สมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงสละราชสมบัติเสด็จออกผนวช แล้วให้สมเด็จพระมหินทราธิราช พระราชโอรส เสด็จขึ้นครองราชย์แทน แต่เมื่อมีการสู้รบกับพม่าหนักขึ้น ไกล่จะเสียกรุงศรีอยุธยา สมเด็จพระมหินทราธิราชจึงทูลขอให้สมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงลาผนวชมาครองราชย์อีกครั้ง ต่อมาสมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงพระประชวรและเสด็จสวรรคตระหว่างทำสงครามกับพม่า

วัดพระราม พระนครศรีอยุธยา
สถานที่สำเร็จโทษพระศรีเสาวราช ก่อนเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๑๑๒

๑๖ สมเด็จพระมหินทราธิราช

สมเด็จพระมหินทราธิราช เป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระมหาจักรพรรดิกับสมเด็จพระสุริโยทัย ทรงครองราชย์ ๒ ครั้ง เมื่อ พ.ศ. ๒๑๐๖ และ พ.ศ. ๒๑๑๑ ตามลำดับ

สมเด็จพระมหินทราธิราชเสด็จขึ้นครองราชย์ครั้งแรกหลังสงครามช้างเผือกเมื่อสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ พระราชบิดา เสด็จออกผนวช เมื่อ พ.ศ. ๒๑๐๖ ต่อมาสมเด็จพระมหินทราธิราชทูลขอให้สมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงลาผนวชมาครองราชย์อีกครั้ง เพื่อเตรียมรับศึกพระเจ้าหงสาวดีบุเรงนอง แต่สมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงพระประชวรและเสด็จสวรรคตระหว่างการศึก สมเด็จพระมหินทราธิราชจึงครองราชย์อีกครั้ง เมื่อ พ.ศ. ๒๑๑๑

ถึงแม้ว่าสมเด็จพระมหินทราธิราชจะไม่ทรงพระปรีชาการรบเท่าพระราชบิดา แต่ข้าศึกก็ไม่สามารถตีหักเข้าเมืองได้ เพราะสมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงเตรียมการรับศึกอย่างเข้มแข็ง นอกจากนี้ พระศรีเสาวราช พระราชโอรสของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิอีกพระองค์หนึ่งทรงเอาใจใส่ปัญหาการรบ จนต่อมาสมเด็จพระมหินทราธิราชทรงระแวงเกรงว่าจะทรงชิงราชสมบัติ จึงรับสั่งให้เอาไปสำเร็จโทษที่วัดพระราม เป็นเหตุให้การป้องกันเมืองอ่อนแอ อีกทั้งพระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองใช้อุบายส่งพระยาจักรีมาเป็นไส้ศึก หลังจากทัพพม่าล้อมกรุงศรีอยุธยาจนถึง ๙ เดือน ยังผลให้กรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าในที่สุด เมื่อ พ.ศ. ๒๑๑๒ ครั้งนั้นพระเจ้าหงสาวดีบุเรงนองทรงนำสมเด็จพระมหินทราธิราชและเหล่าขุนนางเป็นเชลย แต่พระองค์เสด็จสวรรคตระหว่างทาง

โคลงภาพพระราชพงศาวดาร ตอน พระมหากษัตริย์ราชาอาณาจักรจากความเมือง เพื่อให้ฝ่ายไทยเป็นโมครีกับพม่า

๑๗

สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช

สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช หรือสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๑ พระราชบิดา มีเชื้อสายราชวงศ์พระร่วงแห่งกรุงสุโขทัย พระราชมารดามีเชื้อสายราชวงศ์สุพรรณภูมิ ทรงครองราชย์ เมื่อ พ.ศ. ๒๑๑๒ - ๒๑๓๓

พระองค์มีพระมเหสีพระนามว่า พระวิสุทธิกษัตริ์ (พระราชธิดาในสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ) มีพระราชโอรสและพระราชธิดา ๓ พระองค์ คือ พระสุพรรณกัลยา สมเด็จพระนเรศวร และสมเด็จพระเอกาทศรถ

เมื่อครั้ง พ.ศ. ๒๑๐๖ เกิดสงครามช้างเผือกกับพม่า สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช ทรงป้องกันเมืองพิษณุโลกเป็นสามารถ แต่กรุงศรีอยุธยาส่งกำลังไปช่วยไม่ทัน จึงจำต้องยอมอ่อนน้อมกลายเป็นเมืองขึ้นของพม่า ครั้งนั้นพระเจ้าบุเรงนองทรงขอสมเด็จพระนเรศวร ไปเป็นองค์ประกันอยู่ที่กรุงหงสาวดี

ต่อมา พ.ศ. ๒๑๑๒ พระเจ้าบุเรงนองทรงยกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยาอีกครั้ง โดยเกณฑ์กำลังจากหัวเมืองทางเหนือ รวมทั้งเมืองพิษณุโลกมาร่วมกองทัพด้วย หลังจากมีชัยชนะต่อกรุงศรีอยุธยาแล้ว พระเจ้าบุเรงนองได้อภิเษกให้สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช เป็นกษัตริย์ครองกรุงศรีอยุธยา ในฐานะเมืองประเทศราชของพม่า เป็นเวลา ๑๕ ปี トラบจนถึง พ.ศ. ๒๑๒๗ สมเด็จพระนเรศวรทรงประกาศอิสรภาพต่อพม่า และทรงขับไล่กองทัพหงสาวดีที่ยกมาล้อมกรุงศรีอยุธยาได้ในที่สุด

สมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงกระทำยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราชา
จิตรกรรมฝาผนังวัดสุวรรณตาราม พระนครศรีอยุธยา

๑๘

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช หรือสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๒ พระนามเดิมว่า พระองค์ดำ เป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชกับพระวิสุทธิกษัตริย์ มีพระเชษฐภคินีคือ พระสุพรรณกัลยา พระราชอนุชาคือ สมเด็จพระเอกาทศรถ ทรงครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๒๑๓๓ - ๒๑๔๘

เอกสารประวัติศาสตร์ระบุพระนามของพระองค์แตกต่างกัน เช่น พระนริศ พระนเรศ พระนเรศวรราชาธิราช เป็นต้น เมื่อพระองค์เสด็จขึ้นครองราชย์โปรดสถาปนา สมเด็จพระเอกาทศรถ พระราชอนุชา ให้มีพระเกียรติยศเสมอพระเจ้าแผ่นดินอีกพระองค์หนึ่ง

ในสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชมีพระราชกรณียกิจด้านการศึกสงคราม ตลอดรัชสมัย เพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นให้แก่บ้านเมือง พระราชกรณียกิจสำคัญคือ ทรงกระทำสงครามยุทธหัตถี มีชัยชนะต่อพระมหาอุปราชาเมื่อ พ.ศ. ๒๑๓๕ เป็นผลให้ ข้าราชการในพระราชอำนาจเป็นอย่างดี

พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระเอกาทศรถ
ประดิษฐาน ณ ค่ายสมเด็จพระนเรศวรมหาราช จังหวัดพิษณุโลก

๑๙

สมเด็จพระเอกาทศรถ

สมเด็จพระเอกาทศรถ หรือสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๓ พระนามเดิมว่า พระองค์ขาว เป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราชกับพระวิสุทธิกษัตริ์ ทรงครองราชย์ เมื่อ พ.ศ. ๒๑๔๘ - ๒๑๕๓

ในรัชสมัยของพระองค์ บ้านเมืองมีความสงบสุข ซึ่งเป็นผลจากการที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราชและสมเด็จพระเอกาทศรถทรงร่วมกันสร้างความเป็นปึกแผ่นมั่นคงให้แก่กรุงศรีอยุธยา จนเป็นที่เกรงขามแก่ประเทศเพื่อนบ้าน นอกจากนี้ยังมีชาวต่างชาติเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร เป็นทหารอาสาหลายเชื้อชาติ ทั้งยังมีการเจริญสัมพันธไมตรีทางการค้ากับนานาประเทศ บ้านเมืองมีความเจริญรุ่งเรืองทุกด้าน

สมเด็จพระเอกาทศรถมีพระราชโอรสที่ประสูติแต่พระอัครมเหสี ๒ องค์ คือ เจ้าฟ้าสุทัศน์และเจ้าฟ้าศรีเสาวภาคย์ และยังมีพระราชโอรสที่ประสูติแต่พระสนม ๒ พระองค์ คือ พระอินทราชา (พระเจ้าทรงธรรม) และพระศรีศิลป์

วัดพระศรีสรรเพชญ์ พระนครศรีอยุธยา สถานที่ประกอบพระราชพิธีสำคัญของบ้านเมือง
และเป็นที่ประดิษฐานพระบรมอัฐิของพระมหากษัตริย์ และพระอัฐิของพระบรมวงศ์ในสมัยอยุธยา

๒๐

สมเด็จพระศรีเสาวภาคย์

สมเด็จพระศรีเสาวภาคย์ หรือสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๔ เป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระเอกาทศรถ และเป็นพระอนุชาในเจ้าฟ้าสุทัศน์ ต่อมาเจ้าฟ้าสุทัศน์ซึ่งทรงดำรงตำแหน่งที่พระมหาอุปราชเสวยยาพิษสิ้นพระชนม์ พระองค์จึงได้ทรงขึ้นครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๒๑๕๓

พระศรีเสาวภาคย์ครองราชย์ได้ ๑ ปี ๒ เดือน พระอินทราชายกกำลังมาชิงราชสมบัติ จับพระองค์สำเร็จโทษเมื่อ พ.ศ. ๒๑๕๔

รอยพระพุทธรูป วัดพระพุทธรูป จังหวัดสระบุรี

๒๑

สมเด็จพระเจ้าทรงธรรม

สมเด็จพระเจ้าทรงธรรม พระนามเดิมว่า พระอินทราชา เป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระเอกาทศรถ ต่อมาทรงผนวชอยู่ที่วัดระฆัง จนได้เป็นที่พระพิมลธรรมอนันตปรีชา เมื่อทรงลาผนวชแล้ว ทรงปราบดาภิเษกขึ้นครองราชย์ เมื่อ พ.ศ. ๒๑๕๔ - ๒๑๗๑

สมเด็จพระเจ้าทรงธรรมทรงเลื่อมใสศรัทธาในพระบวรพุทธศาสนา โปรดให้คัดลอกพระไตรปิฎกฉบับสมบูรณ์ และมีการค้นพบรอยพระพุทธรูปบาทบนยอดเขาสุวรรณบรรพต แขวงเมืองสระบุรี

ส่วนด้านเศรษฐกิจการค้ากับต่างประเทศมีความเจริญรุ่งเรืองอย่างยิ่ง ทำให้กรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองท่าที่สำคัญในภูมิภาค โปรดพระราชทานที่ดินแก่ชาวฮอลันดา ตั้งคลังสินค้า บริเวณปากแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก ริมคลองปลากด และมีชาวต่างชาติเข้ารับราชการที่กรุงศรีอยุธยาเป็นจำนวนมาก เช่น ขุนนางชาวญี่ปุ่นที่มีบทบาทสำคัญคือ ยามาตะ นางามาซะ รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น ออกญาเสนาภิมุข และ เถกอะหมัด พ่อค้าชาวเปอร์เซีย รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น พระยาจุฬาราชมนตรี เจ้ากรมท่าขวา หัวหน้าชาวมุสลิมในกรุงศรีอยุธยา

โคลงภาพพระราชพงศาวดาร ตอน เจ้าพระยากลาโหมสุริยวงศ์เป็นขบถ

๒๒

สมเด็จพระเชษฐาธิราช

สมเด็จพระเชษฐาธิราช พระราชโอรสพระองค์ใหญ่ในสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม
ทรงครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๒๑๗๑

เมื่อครั้งสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม พระราชบิดาเสด็จสวรรคต เจ้าพระยากลาโหม
สุริยวงศ์ ขุนนางผู้มีอำนาจในราชสำนัก กราบบังคมทูลเชิญให้สมเด็จพระเชษฐาธิราช
เสด็จขึ้นครองราชสมบัติ ต่อมาทรงเกรงว่าเจ้าพระยากลาโหมสุริยวงศ์จะคิดแย่งราชสมบัติ
จึงทรงหาทางกำจัด แต่เจ้าพระยากลาโหมสุริยวงศ์รู้ตัวก่อน จึงยกกำลังบุกเข้าไปในวังหลวง
จับพระองค์ไปสำเร็จโทษเมื่อ พ.ศ. ๒๑๗๒ แล้วทูลเชิญพระราชอนุชาคือ พระอาทิตย์วงศ์
เสด็จขึ้นครองราชสมบัติสืบมา

วัดท่าทราย พระนครศรีอยุธยา
สมเด็จพระอาทิตย์วงศ์เสด็จประทับอยู่บริเวณริมวัดท่าทราย ภายหลังถูกถอดพระยศ

๒๓ สมเด็จพระอาทิตย์วงศ์

สมเด็จพระอาทิตย์วงศ์ เป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม ทรงครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๒๑๗๒

เมื่อพระองค์เสด็จขึ้นครองราชสมบัติมีพระชนมายุเพียง ๙ พรรษา เมื่อทรงครองราชสมบัติได้เพียง ๓๘ วันก็ถูกถอด เนื่องจากเหล่าเสนาบดีเกรงบ้านเมืองจะเกิดความเสียหาย ด้วยยังทรงพระเยาว์ จึงเห็นพ้องกันเชิญให้เจ้าพระยากลาโหมสุริยวงศ์ขึ้นเป็นพระเจ้าแผ่นดิน พระนามว่า พระเจ้าปราสาททอง

วัดไชยวัฒนาราม พระนครศรีอยุธยา ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งตะวันตก
เป็นบริเวณนิเวศสถานเดิมของสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง

๒๔

สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง

สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง หรือสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๕ ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์ปราสาททอง ทรงครองราชย์ เมื่อ พ.ศ. ๒๑๗๒ - ๒๑๙๙

ในรัชกาลของพระองค์ ทรงปกครองบ้านเมืองด้วยพระปรีชาสามารถและความเด็ดขาด ทรงขยายพระราชอำนาจไปยังหัวเมืองประเทศราชต่างๆ ทั้งหัวเมืองเขมรและมลายู นอกจากนี้ยังมีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศ เช่น ฮอลันดา โปรตุเกส อินเดีย เปอร์เซีย ฯลฯ

สมเด็จพระเจ้าปราสาททองโปรดให้จัดพระราชพิธีลบศักราชเมื่อ พ.ศ. ๒๑๘๑ ตรงกับปีขาล จุลศักราช ๑๐๐๐ ซึ่งเชื่อว่าจะเกิดเหตุร้ายแรงเป็นภัยคุกคามความเชื่อแต่โบราณ จึงโปรดให้เปลี่ยนปีนักษัตรเป็นปีกุน นับถอยหลังไป ๓ ปี นอกจากนี้ยังโปรดให้สร้างและปฏิสังขรณ์ปราสาทราชวังและพระอารามหลายแห่ง เช่น พระที่นั่งวิหารสมเด็จ พระที่นั่งจักรวรรดิไพชยนต์ พระนครหลวงจำลอง วัดชุมพลนิกายาราม และวัดไชยวัฒนาราม เป็นต้น

วัดพระศรีสรรเพชญ์ พระนครศรีอยุธยา

๒๕ สมเด็จพระเจ้าฟ้าไชย

สมเด็จพระเจ้าฟ้าไชย หรือสมเด็จพระสรเพชญ์ที่ ๖ พระราชโอรสพระองค์ใหญ่
ในสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ทรงครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๒๑๙๙

เมื่อพระองค์ทรงครองราชย์ได้เพียง ๙ เดือน พระศรีสุธรรมราชา พระปิตุลา
และพระนารายณ์ พระอนุชาต่างพระราชมารดาาร่วมกันชิงราชสมบัติ และสำเร็จโทษ
สมเด็จพระเจ้าฟ้าไชย ณ วัดโคกพระยา

โคลงภาพพระราชพงศาวดาร ตอน พระนารายณ์ยกเข้าไปตีพระราชวัง

๒๖ สมเด็จพระศรีสุธรรมราชา

สมเด็จพระศรีสุธรรมราชา หรือสมเด็จพระสรเพชญ์ที่ ๗ เป็นพระอนุชา
ของสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ทรงครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๒๑๙๙

ภายหลังจากที่ทรงครองราชย์เพียง ๒ เดือน ๑๗ วัน พระนารายณ์ก็ยกกำลัง
มายึดอำนาจ ด้วยเหตุที่ไม่ทรงปกครองแผ่นดินด้วยความชอบธรรม และโปรดให้จับไป
สำเร็จโทษที่วัดโคกพระยา

พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระนารายณ์มหาราช
ประดิษฐาน ณ อุทยานราชภักดี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๒๗

สมเด็จพระนารายณ์มหาราช

สมเด็จพระนารายณ์มหาราช หรือสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ หรือสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสรรเพชญ์ เป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ทรงครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๒๑๙๙ - ๒๒๓๑

ในรัชกาลของพระองค์ บ้านเมืองมีความเจริญรุ่งเรืองในทุกด้าน โปรดให้สร้างเมืองลพบุรีเป็นราชธานีแห่งที่สอง และทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและงานวรรณกรรม

ด้านการต่างประเทศ สมเด็จพระนารายณ์มหาราชมีพระราโชบายที่จะสร้างสัมพันธไมตรีกับชาติตะวันตก จึงโปรดให้เจ้าพระยาโกษาธิบดี (ปาน) เป็นราชทูตพร้อมคณะ เดินทางไปเจริญทางพระราชไมตรีกับราชสำนักฝรั่งเศสในสมัยพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ เมื่อ พ.ศ. ๒๒๒๘ ยังผลให้ชื่อเสียงเกียรติยศของราชสำนักไทยแผ่ไพศาลเป็นที่รู้จักในโลกตะวันตก

นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงพระปรีชาสามารถทางด้านวรรณกรรม ทรงอุปถัมภ์กวีในรัชสมัย ได้แก่ พระโหราธิบดี ผู้แต่งหนังสือจินตามณี ซึ่งเป็นตำราเรียนภาษาไทยเล่มแรก และพระมหาราชครู ผู้มีส่วนร่วมในการแต่งเรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์

ช่วงปลายรัชสมัย สมเด็จพระนารายณ์มหาราชเสด็จไปประทับที่พระราชวังเมืองลพบุรี เวลานั้นเจ้าพระยาวิไชยเณรฯ เสนาบดีเชื้อสายกรีก มีอำนาจและอิทธิพลในราชสำนักมาก เมื่อพระองค์ทรงพระประชวร พระเพทราชาและขุนนางอื่นๆ จึงร่วมกันยึดอำนาจ พระองค์เสด็จสวรรคต ณ พระที่นั่งสุทธาราวรรย์ พระนารายณ์ราชินีเวศน์เมืองลพบุรี เมื่อ พ.ศ. ๒๒๓๑

วัดบรมพุทธาราม พระนครศรีอยุธยา สร้างขึ้นบริเวณนิวาสถานเดิมของสมเด็จพระเพทราชา

๒๘

สมเด็จพระเพทราชา

สมเด็จพระเพทราชา ปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์บ้านพลูหลวง ทรงครองราชย์เมื่อ
พ.ศ. ๒๒๓๑ - ๒๒๔๖

โดยเหตุที่พระองค์มีพระชาติภูมิกำเนิดจากสามัญชน ทรงเข้ารับราชการในสมัย
สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ตำแหน่งเจ้ากรมศบาล คุมกองช้างหลวง จึงมีกำลังพล
ในสังกัดอยู่มาก

ภายหลังจากที่ทรงปราบดาภิเษก ทำให้หลายฝ่ายไม่ยอมรับพระองค์ และ
ก่อการกบฏขึ้นหลายครั้ง แต่ก็ถูกปราบปรามได้ในที่สุด เวลานั้นชาวตะวันตกบางกลุ่ม
ก็ถูกผลักดันออกนอกประเทศเพื่อความมั่นคงทางการเมือง ขณะเดียวกันพระองค์ทรง
สนับสนุนทางการค้ากับจีนและญี่ปุ่น

โคลงภาพพระราชพงสาวดาร ตอน พันท้ายนรสิงห์ถวายชีวิต

๒๙

สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๘ (พระเจ้าเสือ)

สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๘ หรือสมเด็จพระสุริเยนทราธิบดี ราชบุตรบุญธรรมของสมเด็จพระเพทราชา ทรงครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. ๒๒๔๖ - ๒๒๕๒ ราษฎรขนานพระนามพระองค์ว่า พระเจ้าเสือ ด้วยทรงมีพระอุปนิสัยเยียบขาด ทรงพระปรีชาด้านศิลปะมวยไทย

สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๘ ทรงเอาพระทัยใส่ทำนุบำรุงพระบวรพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง โปรดการเสด็จประพาสทางชลมารคไปตามหัวเมืองต่างๆ จนปรากฏเหตุการณ์เรื่องการเสด็จไปชมมวยกับชาวบ้านที่แขวงเมืองวิเศษไชยชาญ และเรื่องการลงอาญาพันท้ายนรสิงห์ นายท้ายเรือพระที่นั่ง เมื่อครั้งเสด็จประพาสเมืองสาครบุรี

พระที่นั่งบรรยงก์รัตนาสน์ พระราชวังโบราณ พระนครศรีอยุธยา
สถานที่ประทับของสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๙ (พระเจ้าท้ายสระ)

๓๐

สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๙ (พระเจ้าท้ายสระ)

สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๙ พระนามเดิมว่า เจ้าฟ้าเพชร เป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๘ ทรงครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๒๒๕๒ - ๒๒๗๕

เอกสารประวัติศาสตร์ระบุพระนามแตกต่างกันว่า พระเจ้าท้ายสระ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวท้ายสระ สมเด็จพระภูมินทรมหาราชท้ายสระ สมเด็จพระที่นั่งบรยงก์รัตนานันในรัชกาลสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๘ ทรงได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นกรมพระราชวังบวรสถานมงคล หลังจากพระองค์เสวยราชย์แล้ว เสด็จไปประทับ ณ พระที่นั่งบรยงก์รัตนานัน ซึ่งอยู่กลางสระน้ำ ทางทิศตะวันตกของพระราชวังหลวง และทรงสถาปนาเจ้าฟ้าพร พระราชอนุชาเป็นกรมพระราชวังบวรสถานมงคล

พระองค์โปรดให้ตราพระราชกำหนดวิธีปกครองหัวเมือง ว่าด้วยการพิจารณาความ การดูแลทุกข์สุขของราษฎร การปฏิบัติตนและสิ่งที่พึงกระทำให้ราษฎรอยู่อย่างผาสุก ตลอดจนโปรดให้ขุดคลองโคกขาม (มหาชัย) ที่ขุดค้ำมาแต่แผ่นดินก่อนให้แล้วเสร็จ และโปรดให้ขุดคลองเกร็ดน้อยลัดคู้บางบัวทอง เพื่อให้ราษฎรเดินทางสะดวกยิ่งขึ้น

ในปลายรัชกาล สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๙ ทรงพระประชวร และทรงมอบราชสมบัติให้แก่เจ้าฟ้าอภัย พระราชโอรส แต่กรมพระราชวังบวรสถานมงคลไม่ทรงยินยอม จึงเกิดเป็นสงครามแย่งชิงราชบัลลังก์ กรมพระราชวังบวรสถานมงคลเป็นฝ่ายชนะ ทรงสำเร็จโทษเจ้าฟ้าอภัย แล้วเสด็จขึ้นครองราชย์สืบต่อมา

พระมงคลบพิตร พระประธานในพระวิหารพระมงคลบพิตร พระนครศรีอยุธยา
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศโปรดให้บูรณปฏิสังขรณ์พระมงคลบพิตร
และรื้อพระมณฑปสร้างเป็นพระวิหารถวายเป็นพุทธบูชา

๓๑

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ หรือสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓ พระนามเดิมว่า เจ้าฟ้าพร เป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๘ ทรงครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๒๒๗๕ - ๒๓๐๑

ในสมัยของพระองค์ บ้านเมืองมีความเจริญรุ่งเรืองทุกด้าน และทรงส่งคณะสมณทูตไปช่วยฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในลังกาทวีป ที่เสื่อมโทรมจากการรุกรานของต่างชาติ เป็นผลให้ก่อกำเนิดนิกายสยามวงศ์ ซึ่งเป็นที่เคารพศรัทธาของชาวลังกามาจนทุกวันนี้

ในรัชกาลของพระองค์ ปรากฏพระราชนิพนธ์วรรณคดีหลายเรื่อง เช่น โคลงชะลอพระพุทไธยาสน์วัดป่าโมก โคลงสุภาษิตพาสีสอนน้อง โคลงราชสวัสดิ์ โคลงทศรถสอนพระราม ฯลฯ ความสนพระทัยวรรณคดีสืบทอดมาจนถึงพระราชโอรส คือ เจ้าฟ้ากรมขุนเสนาพิทักษ์ หรือเจ้าฟ้าธรรมธิเบศร ที่รู้จักกันทั่วไปว่า เจ้าฟ้ากุ้ง ผู้ทรงพระนิพนธ์กาพย์เห่เรือ

วัดประดู่ทรงธรรม พระนครศรีอยุธยา
สถานที่ทรงผนวชของสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๔ (สมเด็จพระเจ้าอู่หม่พร)

๓๒

สมเด็จพระเจ้าอุทุมพร

สมเด็จพระเจ้าอุทุมพร (เอกสารประวัติศาสตร์บางฉบับระบุพระนามว่า สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๔) พระนามเดิมว่า เจ้าฟ้ากรมขุนพรพินิต ราชภูรขานพระนามว่า เจ้าฟ้าดอกเตื่อ (อุทุมพร แปลว่า มะเดื่อ) เป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ มีพระเชษฐาร่วมพระราชมารดา คือ เจ้าฟ้ากรมขุนอนุรักษ์มนตรี ทรงครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๒๓๐๑

เมื่อครั้งรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ พระราชบิดาทรงสถาปนาพระองค์เป็นกรมพระราชวังบวรสถานมงคลเมื่อ พ.ศ. ๒๓๐๐ ด้วยทรงเล็งเห็นว่า มีพระปรีชาสามารถและพระสติปัญญาฉลาดเฉลียว ต่อมาเมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๒๓๐๑ ราว ๒ เดือน ก็ทรงสละราชสมบัติให้แก่เจ้าฟ้ากรมขุนอนุรักษ์มนตรี พระเชษฐา แล้วเสด็จออกผนวช ประทับที่วัดประดู่ทรงธรรม จึงเป็นที่มาของพระนามต่อมาว่า ขุนหลวงหวาด หรือขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม

หลังเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๓๑๐ ทรงถูกกวาดต้อนไปอังวะพร้อมกับเชลยชาวไทยคนอื่นๆ โดยพม่าสร้างหมู่บ้านให้อยู่ในเมืองสะกาย กล่าวกันว่าพระองค์เป็นผู้บอกเล่าเรื่องราวพระราชพงศาวดารและธรรมเนียมในราชสำนักกรุงศรีอยุธยาแก่พม่า พร้อมเชลยสงครามคนอื่นๆ จนเป็นที่มาของเอกสารประวัติศาสตร์ที่ทรงคุณค่า เรื่อง “คำให้การขุนหลวงหวาด” และ “คำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม”

พระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ พระราชวังโบราณ พระนครศรีอยุธยา
สถานที่ประทับของสมเด็จพระบรมราชาที่ ๓ (สมเด็จพระเจ้าเอกทัศ)

๓๓

สมเด็จพระเจ้าเอกทัศ

สมเด็จพระเจ้าเอกทัศ หรือพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ (เอกสารประวัติศาสตร์บางฉบับระบุพระนามว่า สมเด็จพระบรมราชาที่ ๓) พระนามเดิมว่า เจ้าฟ้าเอกทัศ เป็นพระราชโอรสของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ

ในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ พระราชบิดา โปรดสถาปนาพระองค์ขึ้นเป็นเจ้าฟ้ากรมขุนอนุรักษ์มนตรี แต่คนทั่วไปขานพระนามว่า ขุนหลวงขี้เริ่ด ทรงครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. ๒๓๐๑ - ๒๓๑๐

ต่อมาเมื่อสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมร พระอนุชาธิราชเสด็จขึ้นครองราชย์เพียง ๒ เดือน เจ้าฟ้ากรมขุนอนุรักษ์มนตรี ทรงแสดงความปรารถนาในราชสมบัติและเสด็จขึ้นประทับบนพระที่นั่งสุริยาศน์อมรินทร์ ดังนั้นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมรจึงทรงสละราชสมบัติถวายแก่พระเชษฐาเมื่อ พ.ศ. ๒๓๐๑

ในสมัยของพระองค์เป็นช่วงเวลาที่บ้านเมืองมีศึกพม่ามาประชิดติดพัน ขณะที่ราชสำนักไม่มีความเข้มแข็ง หลังจากทรงครองราชย์เพียง ๒ เดือน พม่ายกทัพมาประชิดพระนคร และล้อมกรุงไว้ถึงหนึ่งปีสองเดือน ก็ตีเข้ากรุงศรีอยุธยาได้สำเร็จ นับเป็นการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สองใน พ.ศ. ๒๓๑๐

สมัยธนบุรี

หลังจากสิ้นสุดแผ่นดินกรุงศรีอยุธยาใน พ.ศ. ๒๓๑๐ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงพิจารณาว่ากรุงศรีอยุธยาเสียหายมาก จนยากแก่การฟื้นฟูให้ดีขึ้น จึงโปรดให้รวบรวมกำลังคนไปตั้งบ้านเมืองอยู่ที่เมืองบางกอก ซึ่งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาตอนใต้ หลังจากทรงปราบดาภิเษกขึ้นเป็นกษัตริย์แล้ว พระราชทานนามราชธานีแห่งใหม่ว่า “กรุงธนบุรีศรีมหาสมุทร” และโปรดให้ถือเอาวัดแจ้ง หรือวัดอรุณราชวราราม ซึ่งอยู่ใกล้กับพระราชวังเป็นวัดประจำพระราชวัง

ในสมัยธนบุรี บ้านเมืองอยู่ในช่วงฟื้นฟูในทุกด้าน ทรงปราบปรามชุมนุมต่างๆ ที่ตั้งตนเป็นอิสระ เพื่อรวบรวมบ้านเมืองให้เป็นปึกแผ่น พร้อมทั้งทำสงครามขับไล่ศัตรู ขณะเดียวกันก็ทรงฟื้นฟูพระพุทธศาสนาและศิลปกรรมของชาติให้คงงามดังเดิม

พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ประดิษฐาน ณ วงเวียนใหญ่ กรุงเทพฯ

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช หรือสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี พระนามเดิมว่า สิน เป็นพระมหากษัตริย์พระองค์เดียวในสมัยธนบุรี เสด็จพระบรมราชสมภพ เมื่อ พ.ศ. ๒๒๗๗ ในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศแห่งกรุงศรีอยุธยา ทรงเป็นชาวไทยเชื้อสายจีน บิดาเป็นชาวจีนชื่อ ไหลฮอง มาจากมณฑลกว๋างตุ้ง มารดาเป็นคนไทย ชื่อ นางนกเอี้ยง เอกสารจีนกล่าวถึงพระนามของพระองค์ว่า “เจิ้งเจา” แปลว่า กษัตริย์แซ่เจิ้ง ตรงกับสำเนียงจีนแต้จิ๋วว่า “แต้” ทรงครองราชย์เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๑ - ๒๓๒๕

พระราชกรณียกิจที่สำคัญของพระองค์ คือ การกอบกู้เอกราชจากพม่า ภายหลังการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ พระองค์ทรงยึดเมืองจันทบุรีเป็นที่ตั้งมั่น เมื่อรวบรวมกำลังพลได้แล้ว จึงยกทัพกลับมากรุงศรีอยุธยาและขับไล่กองทัพพม่าจนแตกพ่ายไป ต่อมาทรงพิจารณาว่าไม่สามารถจะฟื้นฟูกรุงศรีอยุธยาได้ดังเดิม จึงโปรดให้อพยพผู้คนมาตั้งราชธานีที่เมืองธนบุรี พระราชทานนามว่า “กรุงธนบุรีศรีมหาสมุทร” ตลอดรัชสมัย พระองค์ทรงทำสงคราม เพื่อรวบรวมแผ่นดินให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง และมีความเจริญในทุกด้าน ทรงพระเมตตาพระราชทานพระราชทรัพย์ซื้อข้าวสารแจกจ่ายแก่บรรดาราชราษฎรที่อดอยาก ทรงบำรุงการค้าขายติดต่อกับต่างประเทศ โปรดให้ส่งสำเภาหลวงไปค้าขายถึงเมืองจีน ตลอดจนถึงอินเดียตอนใต้ ส่วนด้านการศาสนา โปรดให้รวบรวมและคัดลอกพระไตรปิฎกที่ยังหลงเหลืออยู่ เพื่อจัดทำเป็นพระไตรปิฎกฉบับหลวง

วัดอินทาราม (วัดบางยี่เรือใต้) กรุงเทพฯ
โปรดเกล้าฯ ให้บูรณปฏิสังขรณ์ เพื่อเป็นสถานที่ประกอบพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระศพพระราชชนนี

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เสด็จสวรรคตในวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๓๒๕ พระชนมพรรษา ๔๘ พรรษา ทรงดำรงสิริราชสมบัติ ๑๕ ปี ด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงมีต่อพสกนิกรและชาติบ้านเมืองเป็นอนันต์ รัฐบาลจึงกำหนดให้วันที่ ๒๘ ธันวาคม ซึ่งเป็นวันปราบดาภิเษกของพระองค์เป็น “วันสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” และให้มีรัฐพิธีถวายสักการะ ณ พระบรมราชานุสาวรีย์ ที่วงเวียนใหญ่ กรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๗ สืบมา ต่อมาในวันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๔ คณะรัฐมนตรีมีมติให้เทิดพระนามว่า “สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช”

สมัยรัตนโกสินทร์

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช พระปฐมบรมกษัตริย์แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ โปรดเกล้าฯ ให้สถาปนากรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานีแห่งใหม่ ณ ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาใน พ.ศ. ๒๓๒๕ ภายหลังจากที่พระองค์เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ เมื่อวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๓๒๕ โดยเหตุที่ทรงพิจารณาว่ากรุงธนบุรีราชธานีเดิมมีชัยภูมิไม่เหมาะสม เป็นบริเวณท้องคู้ น้ำเซาะตลิ่งทรุดพังอยู่เสมอ กอปรกับมีสภาพเป็นเมืองเอกแต่ก มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านกลางเมือง จึงยากลำบากแก่การสู้รบรักษาเมืองให้มั่นคงในยามเกิดศึกสงคราม อีกทั้งยังมีสภาพพื้นที่คับแคบ เนื่องจากมีวัดแจ้ง (ต่อมาคือ วัดอรุณราชวราราม) และวัดท้ายตลาด (ต่อมาคือ วัดโมฬีโลกยาราม) ขนาบอยู่ทั้งสองด้าน จนทำให้ไม่สามารถขยายพระนครให้กว้างขวางและเจริญยิ่งขึ้นได้

ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้ก่อสร้างพระนครจนบริบูรณ์ถาวร แล้วเสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๓๒๘ ในการนี้ โปรดเกล้าฯ พระราชทานนามราชธานีแห่งใหม่ว่า “กรุงเทพมหานคร บวรรัตนโกสินทร์ มหินทรายุทธยามหาดิลกภพ นพรัตนราชธานีบูรีรมย์ อุดมราชนิเวศน์มหาสถาน อมรพิมานอวตารสถิต สักกะทัตติยวิษณุกรรมประสิทธิ์” (ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ทรงเปลี่ยนสร้อยนามเป็น “อมรรัตนโกสินทร์”)

ตลอดระยะเวลา ๒๓๕ ปี แห่งการสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์เป็นราชธานี มีพระมหากษัตริย์ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ เสด็จขึ้นครองราชสมบัติสืบราชสันตติวงศ์มาเป็นลำดับแล้ว ๑๐ พระองค์ ทรงครองสิริราชสมบัติและสร้างสรรค์สิ่งดีงามไว้แก่แผ่นดิน อันก่อให้เกิดคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติอย่างอนเอนกอนันต์สืบมาจนถึงทุกวันนี้

พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
ประดิษฐาน ณ อุทยานราชภักดี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๑

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

พระปฐมบรมกษัตริย์แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ผู้ทรงสถาปนาพระบรมราชจักรีวงศ์ พระนามเดิมว่า ด้าว หรือ ทองด้าว พระราชบิดาคือ สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก พระนามเดิมว่า ทองดี สืบเชื้อสายมาจากเจ้าพระยาโกษาธิบดี (ปาน) พระราชมารดา พระนามเดิมว่า หยก หรือ ดาวเรือง เสด็จพระบรมราชสมภพในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ เมื่อวันที่ ๒๐ มีนาคม พ.ศ. ๒๒๗๙ เสด็จขึ้นครองราชสมบัติเมื่อวันที่ ๖ เมษายน พ.ศ. ๒๓๒๕ และทรงสถาปนาสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาทเป็น กรมพระราชวังบวรสถานมงคล (วังหน้า) เสด็จสวรรคต เมื่อวันที่ ๗ กันยายน พ.ศ. ๒๓๕๒ พระชนมพรรษา ๗๓ พรรษา ทรงดำรงสิริราชสมบัติ ๒๗ ปี

พระองค์ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจเพื่อทำนุบำรุงบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองนานัปการ โดยเฉพาะในด้านราชการสงครามนั้น ทรงทำศึกสงครามป้องกันและขยายพระราชอาณาจักรหลายครั้ง ครั้งสำคัญในรัชกาลคือ สงครามเก้าทัพ ใน พ.ศ. ๒๓๒๘ ซึ่งได้รับชัยชนะเป็นที่เลื่องลือในยุทธวิธีการรบของกองทัพไทยที่มีกำลังพลน้อยกว่าข้าศึกที่ยกมาถึงเก้าทัพ

พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช
ประดิษฐานบริเวณทางขึ้นสะพานพระพุทธยอดฟ้า ฝั่งพระนคร

ด้านกฎหมาย โปรดเกล้าฯ ให้ข้าราชการที่มีความรู้ในราชประเพณีและการบริหารราชการแผ่นดิน ร่วมกันชำระพระราชกำหนด “กฎหมายตราสามดวง” เพื่อควบคุมจัดระเบียบสังคม ทั้งยังทรงฟื้นฟูทำนุบำรุงงานศิลปกรรม ขนบธรรมเนียมและราชประเพณีต่างๆ แต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา เช่น พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระราชพิธีโสกันต์ พระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา เป็นต้น

ด้านศาสนา โปรดเกล้าฯ ให้มีการสังคายนาพระไตรปิฎก ณ วัดนิพพานาราม (ปัจจุบันคือ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์) เพื่อให้พระพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชน นอกจากนี้ยังโปรดให้จัดระเบียบพระสงฆ์ด้วยการตรากฎพระสงฆ์ เพื่อให้ประพฤติอยู่ในพระธรรมวินัย มีพระราชศรัทธาทำนุบำรุงพระอารามทั้งในเขตพระนครและหัวเมืองหลายแห่ง วัดประจำรัชกาลคือ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

พระพุทธรูปหามณีรัตนปฏิมากร (พระแก้วมรกต) ประดิษฐาน ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม

วัดพระศรีรัตนศาสดาราม หรือวัดพระแก้ว ในพระบรมมหาราชวัง

วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม หรือวัดโพธิ์ วัดประจำรัชกาลที่ ๑

พระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท กรมพระราชวังบวรสถานมงคลในสมัยรัชกาลที่ ๑
ประดิษฐานหน้าวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์

พ.ศ. ๒๕๒๕ คณะรัฐมนตรีมีมติ
 เสด็จพระเกียรติ ถวายพระราชสมัญญาว่า
 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
 มหาราช และให้เปลี่ยนชื่อ “วันจักรี”
 ซึ่งตรงกับวันที่ ๖ เมษายน เป็น “วัน
 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก
 มหาราช” และ “วันที่ระลึกมหาจักรีบรม
 ราชวงศ์”

พระพุทธเทพปฏิมากร
 พระประธานในพระอุโบสถวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

พระมหาเจดีย์สี่รัชกาล ในวัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
ประดิษฐาน ณ วัดอัมพวันเจติยาราม จังหวัดสมุทรสงคราม

๒

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๒ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ พระนามเดิมว่า สมเด็จเจ้าฟ้าฉิม เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช กับสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี เสด็จพระบรมราชสมภพ เมื่อวันพุธที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๓๑๐ เสด็จขึ้นครองราชสมบัติ เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๗ กันยายน พ.ศ. ๒๓๕๒ และทรงสถาปนาสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาเสนานุรักษ์เป็นกรมพระราชวังบวรสถานมงคล (วังหน้า) เสด็จสวรรคต เมื่อวันพุธที่ ๒๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๖๗ พระชนมพรรษา ๕๗ พรรษา ทรงดำรงสิริราชสมบัติ ๑๕ ปี

ด้านการปกครอง ทรงทำนุบำรุงบ้านเมืองในทุกด้าน โปรดเกล้าฯ ให้สร้างป้อมปราการต่างๆ สร้างเมืองนครเขื่อนขันธ์ เป็นเมืองหน้าด่านชายทะเลเพื่อป้องกันข้าศึกรุกราน

ด้านศาสนา ทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกและทรงใช้หลักธรรมในการปกครองบ้านเมือง นำความผาสุกสมบุญมาสู่เหล่าพสกนิกร วัดประจำรัชกาล คือ วัดอรุณราชวราราม

ด้านศิลปกรรม ทรงเป็นเอกอัครศิลปินผู้ทรงพระปรีชาสามารถเป็นอย่างยิ่ง ปรากฏผลงานฝีพระหัตถ์ทรงแกะสลักบานประตูไม้ที่พระวิหารวัดสุทัศนเทพวราราม และทรงแกะหุ่นหลวงด้วยไม้รักเป็นหุ่นพระคู่หนึ่ง เรียกว่า พระยารักน้อย และพระยารักใหญ่

พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ประดิษฐาน ณ วัดอรุณราชวราราม กรุงเทพฯ

ด้านวรรณคดี พระองค์มีพระอัจฉริยภาพด้านวรรณคดีเป็นเลิศ มีพระราชนิพนธ์วรรณคดีเรื่องต่างๆ เป็นจำนวนมาก รวมทั้งพระราชนิพนธ์ทำนองเพลงบุหลันลอยเลื่อน (บุหลันเลื่อนลอยฟ้า หรือสรรเสริญพระจันทร์ บางแห่งเรียกว่า เพลงทรงพระสุบิน) ซึ่งเป็นเพลงไทยเดิมที่ไพเราะและเคยนำมาใช้เป็นเพลงสรรเสริญพระบารมีอยู่ช่วงเวลาหนึ่ง

วัดอรุณราชวราราม หรือวัดแจ้ง วัดประจำรัชกาลที่ ๒

พระพุทธรมิตราชโลกธาตุติลก
พระประธานในพระอุโบสถวัดอรุณราชวราราม

พระอุโบสถวัดอรุณราชวราราม กรุงเทพฯ

พระวิหารวัดสุทัศน์เทพวราราม กรุงเทพฯ

บานประตูไม้แกะสลัก扉พระหัตถ์ในรัชกาลที่ ๒
ปัจจุบันเก็บรักษาที่พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พระนคร

พ.ศ. ๒๕๑๑ ในโอกาสครบ ๒๐๐ ปี แห่งวันคล้ายวันพระบรมราชสมภพพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ประกาศยกย่องให้ทรงเป็นบุคคลสำคัญของโลก และคณะรัฐมนตรีมีมติกำหนดให้วันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ของทุกปี เป็นวัน “ศิลปินแห่งชาติ” เพื่อรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณที่ทรงสร้างสรรค์ศิลปวัฒนธรรมของชาติ

พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
ประดิษฐาน ณ ลานพลับพลามหาเจษฎาบดินทร์ กรุงเทพฯ

๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๓ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ พระนามเดิมว่า พระองค์เจ้าทับ เป็นพระราชโอรสพระองค์ใหญ่ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ กับเจ้าจอมมารดาเรียบ (ต่อมาเฉลิมพระนามาก็คือเป็นสมเด็จพระศรีสุลาลัย) เสด็จพระบรมราชสมภพ เมื่อวันจันทร์ที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๓๓๐ ณ พระราชวังเดิม กรุงเทพมหานคร เสด็จขึ้นครองราชสมบัติ เมื่อวันพุธที่ ๒๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๖๗ และทรงสถาปนาสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาศักดิพลเสพ เป็นกรมพระราชวังบวรสถานมงคล (วังหน้า) เสด็จสวรรคต เมื่อวันพุธที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๔ พระชนมพรรษา ๖๔ พรรษา ทรงดำรงสิริราชสมบัติ ๑๗ ปี

ด้านการปกครอง ยังคงยึดตามแบบอย่างครั้งรัชกาลที่ ๑ แต่ในรัชกาลนี้ ไทยต้องเผชิญกับปัญหาการคุกคามของจักรวรรดินิยมตะวันตก เป็นผลให้ต้องเจรจาทำสนธิสัญญาทางการค้ากับอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ใน พ.ศ. ๒๓๖๙ และ พ.ศ. ๒๓๗๕ ตามลำดับ

ด้านเศรษฐกิจการค้า มีความมั่นคง ด้วยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระปรีชาสามารถในการพาณิชย์มานับแต่สมัยรัชกาลที่ ๒ จนทรงได้รับการยกย่องจากสมเด็จพระบรมชนกนาถว่าเป็น “เจ้าสัว” เพราะทรงเชี่ยวชาญในด้านการค้ากับ

พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว
ประดิษฐาน ณ ลานพลับพลามหาเจษฎาบดินทร์ กรุงเทพฯ

ต่างประเทศเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะการค้ากับจีน เป็นผลให้มีพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์
เป็นจำนวนมากก่อนเสด็จขึ้นครองราชย์ พระราชทรัพย์ดังกล่าวนี้บรรจุไว้ในถุงแดง
เก็บรักษาไว้ในพระคลังข้างที่ เรียกต่อมาว่า “เงินถุงแดง” (ถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ พ.ศ. ๒๔๓๖ ทรงใช้เงินถุงแดงเป็นค่าปฏิกรรม
สงคราม ภายหลังเกิดเหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างไทยกับฝรั่งเศส เมื่อครั้งวิกฤตการณ์
ร.ศ. ๑๑๒)

วัดราชโอรสาราม วัดประจำรัชกาลที่ ๓

พระพุทธอนันตคุณอุตตฺถญาณบพิตร พระประธานในพระอุโบสถวัดราชโอรสาราม

พระอุโบสถวัดราชโอรสาราม

พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้หล่อพระพุทธรูปที่ทำจากล็กฝืน
พระราชทานนามว่า พระเสถียรฐุมณี ประดิษฐาน ณ ศาลาการเปรียญ วัดสุทัศน์เทพวราราม

ด้านศาสนา พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกตามพระราชประเพณี มีพระราชศรัทธาในพระบรมพุทธานุศาสนนา ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลอยู่เป็นนิจ โปรดให้สมณทูตออกไปเจริญสัมพันธไมตรีทางศาสนากับลังกา ทรงสร้างและปฏิสังขรณ์วัดวาอารามหลายแห่ง จนกล่าวกันว่า ผู้ใดเอาใจใส่ทำนุบำรุงในพระศาสนา และสร้างพระอาราม จะเป็นคนโปรด วัดประจำรัชกาล คือ วัดราชโอรสาราม

ต่อมาคณะรัฐมนตรีมีมติให้ออกพระนามพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรวม ๓ แบบ คือ “พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว” “พระมหาเจษฎาราชเจ้า” และ “พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาเจษฎาราชเจ้า” มีความหมายว่า “พระมหाराชเจ้าผู้มีพระทัยตั้งมั่นในการบำเพ็ญพระราชกิจ” และทุกวันที่ ๓๑ มีนาคม ซึ่งเป็นวันคล้ายวันพระบรมราชสมภพในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว กำหนดให้เป็น “วันที่ระลึกพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาเจษฎาราชเจ้า”

พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ประดิษฐาน ณ อุทยานราชภักดี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๔

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

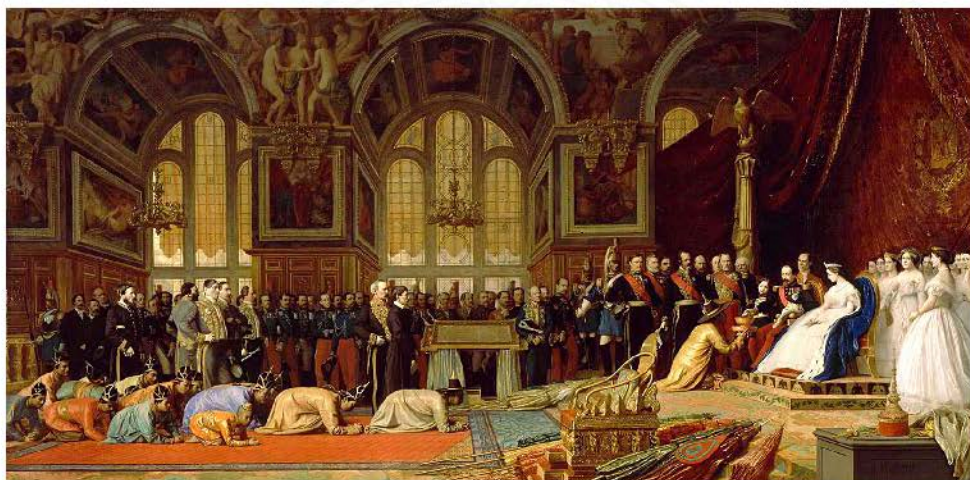
พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๔ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ พระนามเดิมว่า สมเด็จเจ้าฟ้ามงกุฎ เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย กับสมเด็จพระศรีสุริเยนทรา บรมราชินี เสด็จพระบรมราชสมภพ เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๓๔๗ เสด็จขึ้นครองราชสมบัติ เมื่อวันพุธที่ ๒ เมษายน พ.ศ. ๒๓๔๘ เสด็จสวรรคต เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๑๑ พระชนมพรรษา ๖๕ พรรษา ทรงดำรงสิริราชสมบัติ ๑๘ ปี เมื่อเสด็จขึ้นครองราชย์แล้ว โปรดเกล้าฯ ให้สถาปนา สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าฯ กรมขุนอิศเรศรังสรรค์ สมเด็จพระอนุชาธิราชขึ้นเป็น พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงดำรงพระอิสริยยศเสมอพระเจ้าแผ่นดิน อีกพระองค์หนึ่ง

ด้านการปกครอง ทรงปรับปรุงแก้ไขธรรมเนียมประเพณีที่มีมาแต่เดิมให้ เหมาะสมกับกาลเวลา เช่น ยกเลิกธรรมเนียมการถวายฎีกาแบบเก่า และพระราชทาน พระบรมราชานุญาตให้ราษฎรมีโอกาสเข้าเฝ้าฯ ชมพระบารมีได้อย่างใกล้ชิด

ด้านเศรษฐกิจการคลัง หลังจากไทยทำสนธิสัญญาเบาว์ริงกับอังกฤษ ใน พ.ศ. ๒๓๙๘ ส่งผลให้สภาพเศรษฐกิจการค้าเปลี่ยนแปลงจากระบบการค้าแบบผูกขาดมาเป็น ระบบการค้าเสรี สามารถส่งข้าวเป็นสินค้าออกได้เป็นครั้งแรก และจัดตั้งโรงกษาปณ์ สิทธิการขึ้นในพระบรมมหาราชวัง เพื่อผลิตเหรียญกษาปณ์แทนเงินพดด้วงและเบี้ยหอย ที่เคยใช้กันมาแต่โบราณ

สมเด็จพระราชินีนาถวิกตอเรีย แห่งอังกฤษ โปรดให้คณะราชทูตไทยเข้าเฝ้าถวายพระราชสาส์น และเครื่องราชบรรณาการ ณ พระราชวังบักกิงแฮม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๐

สมเด็จพระจักรพรรดินโปเลียนที่ ๓ แห่งฝรั่งเศส โปรดให้คณะราชทูตไทยเข้าเฝ้าถวายพระราชสาส์น และเครื่องราชบรรณาการ ณ พระราชวังฟงแตนโบล เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๔

ด้านการต่างประเทศ ทรงตระหนักถึงภัยของมหาอำนาจตะวันตก จึงมีพระบรมราโชบายดำเนินการผ่อนปรน เพื่อรักษาความอยู่รอดของบ้านเมืองเป็นสำคัญ โดยทำหนังสือสัญญาทางพระราชไมตรีและการค้ากับชาติตะวันตก นอกจากนี้ยังทรงส่งราชทูตไทยไปเจริญสัมพันธไมตรีกับประเทศในยุโรป คือ อังกฤษ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๐ และ ฝรั่งเศส เมื่อ พ.ศ. ๒๔๐๔ ตามลำดับ

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จทอดพระเนตรสุริยุปราคา ณ บ้านห้วยกอ เมืองประจวบคีรีขันธ์

โรงศาสปณิธิธิการ

ด้านการศึกษา พระองค์ทรงตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาว่าเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาบ้านเมืองให้ทันสมัยแบบตะวันตก จึงทรงริเริ่มสนับสนุนการศึกษาภาษาอังกฤษและวิทยาการสมัยใหม่ของโลกตะวันตก โดยเฉพาะด้านดาราศาสตร์นั้น ทรงมีพระอัจฉริยภาพเป็นที่ประจักษ์เลื่องลือในวงการดาราศาสตร์ทั่วโลก ด้วยทรงสามารถคำนวณวันเวลาและสถานที่เกิดสุริยุปราคาได้อย่างถูกต้องแม่นยำ จนได้รับการยกย่องเป็น “พระบิดาแห่งวิทยาศาสตร์ไทย”

วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม วัดประจำรัชกาลที่ ๔

พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ประดิษฐาน ณ พระราชวังสราญรมย์ กรุงเทพฯ

ด้านการศาสนา พระองค์มีพระราชศรัทธาในพระบวรพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ทรงสถาปนาพระอารามขึ้นใหม่ในรัชกาล จำนวน ๕ แห่ง คือ วัดบรมนิวาส วัดโสมนัสวิหาร วัดปทุมวนาราม วัดมกุฏกษัตริยาราม และวัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม ซึ่งเป็นวัดประจำรัชกาล

พ.ศ. ๒๔๔๗ ในโอกาสสมหามงคลสมัยครบ ๒๐๐ ปี แห่งวันคล้ายวันพระบรมราชสมภพในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ประกาศยกย่องพระเกียรติคุณให้เป็นบุคคลสำคัญของโลก สาขาการศึกษา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ มานุษยวิทยา การพัฒนาสังคมและสื่อสาร

พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ประดิษฐาน ณ อุทยานราชภักดี จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

๕

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๕ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ พระนามเดิมว่า สมเด็จเจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กับสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี เสด็จพระบรมราชสมภพ เมื่อวันอังคารที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๓๙๖ เสด็จขึ้นครองราชสมบัติ เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๑๑ และมีกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญเป็นกรมพระราชวังบวรสถานมงคล (วังหน้า) เสด็จสวรรคต เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ พระชนมพรรษา ๕๘ พรรษา ทรงดำรงสิริราชสมบัติ ๕๒ ปี

ด้านการปกครอง ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจนานับการ ซึ่งล้วนมีคุณูปการต่อประเทศชาติ ตลอดรัชสมัยของพระองค์เป็นช่วงเวลาที่บ้านเมืองเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน อันก่อให้เกิด ความเจริญก้าวหน้าทัดเทียมนานาอารยประเทศ ทรงปฏิรูประบบการบริหารราชการแผ่นดิน โปรดให้ยกฐานะกรมเป็นกระทรวง มีเสนาบดีประจำกระทรวง ส่วนการปฏิรูปการปกครองส่วนภูมิภาคนั้น โปรดให้จัดการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล

ด้านเศรษฐกิจและการคลัง ทรงปรับปรุงระเบียบการจัดเก็บภาษีให้รัดกุมยิ่งขึ้น ใน พ.ศ. ๒๔๑๖ โปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งหอรัษฎากรพิพัฒน์ เพื่อแก้ไขระบบการเก็บเงินเข้าพระคลังให้มีประสิทธิภาพ และรวบรวมรายได้ของแผ่นดินไว้ในที่เดียวกัน

พระบรมราชานุสาวรีย์
พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ประดิษฐาน ณ ลานพระราชวังดุสิต
กรุงเทพฯ

ด้านการต่างประเทศ รัชสมัยของพระองค์ เป็นช่วงเวลาที่ยกวรรดินิยมตะวันตก กำลังแผ่ขยายอิทธิพลเข้ามาในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศ ด้วยเหตุนี้ จึงทรงดำเนินวิเทศนโยบายเจริญสัมพันธไมตรีกับชาติตะวันตก โดยเสด็จพระราชดำเนินเยือนนานาประเทศในยุโรปถึง ๒ ครั้ง เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๐ และ ๒๔๕๐ ตามลำดับ

ด้านสังคม พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริที่จะเลิกทาสนับแต่แรกเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ ทรงดำเนินการอย่างค่อยเป็นค่อยไปจนสำเร็จ นับเป็นการเลิกทาสที่ปราศจากความวุ่นวาย และมีได้สูญเสียเลือดเนื้อแต่ประการใด นอกจากนี้ ยังทรงยกเลิกระบบไพร่ ยังผลให้ประชาชนมีอิสรภาพและเสรีภาพ

ด้านการศึกษา โปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งโรงเรียนหลวงแห่งแรกขึ้นในพระบรมมหาราชวังเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๔ ต่อมาเมื่อมีพระราชดำริให้ขยายการศึกษาไปสู่ประชาชนทั่วไป โดยโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนสำหรับราษฎรเป็นแห่งแรกที่วัดมหรณพาราม เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๗ และขยายไปทั่วประเทศใน พ.ศ. ๒๔๔๑

วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม วัดประจำรัชกาลที่ ๕

ด้านการศาสนา ทรงส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาและบูรณปฏิสังขรณ์ พระอาราม ทรงสถาปนาวัดราชบพิธสถิตมหาสีมารามเป็นวัดประจำรัชกาล พ.ศ. ๒๔๓๑ โปรดเกล้าฯ ให้มีการสังคายนาพระไตรปิฎกด้วยอักษรไทยเป็นครั้งแรก เรียกว่า พระไตรปิฎกฉบับพิมพ์ เมื่อแล้วเสร็จใน พ.ศ. ๒๔๓๖ โปรดเกล้าฯ ให้แจกจ่ายไปตาม พระอารามและห้องสมุดต่างๆ ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๔๕ โปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติ ลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. ๑๒๑ เพื่อให้การปกครองภายในสังฆมณฑลเป็นระเบียบ แบบแผน นับเป็นพระราชบัญญัติปกครองคณะสงฆ์ฉบับแรกของไทย

ด้านการสาธารณสุขและสาธารณสุข โปรดเกล้าฯ ให้ทดลองจัดการสุขาภิบาล หัวเมืองขึ้นเป็นแห่งแรกที่ตำบลท่าฉลอม เมืองสมุทรสาครเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๘ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างทางรถไฟหลวงสายแรกระหว่างกรุงเทพฯ - นครราชสีมา และริเริ่มกิจการด้านไฟฟ้า ประปาและโทรเลข ส่วนด้านการสาธารณสุขโปรดเกล้าฯ ให้ก่อตั้งโรงพยาบาลขึ้นเป็น แห่งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๑ พระราชทานนามว่า โรงศิริราชพยาบาล ปัจจุบันคือ โรงพยาบาลศิริราช

โรงพยาบาลศิริราช

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นที่รักและเทิดทูนอย่างยิ่งของพสกนิกรทั้งปวง จึงพร้อมใจกันถวายพระราชสมัญญาว่า “พระปิยมหาราช” มีความหมายว่า “พระราชาผู้เป็นที่รักยิ่งแห่งราษฎร”

ในโอกาสมหามงคลสมัยครบ ๑๕๐ ปีแห่งวันพระบรมราชสมภพในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว วันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๖ รัฐบาลและประชาชนชาวไทยต่างสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณอันยิ่งใหญ่ จึงร่วมกันจัดงานเทิดพระเกียรติ น้อมเกล้าฯ ถวายเป็นราชสักการะ ในการนี้ องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม แห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ประกาศยกย่องพระเกียรติคุณเป็นบุคคลสำคัญของโลก สาขาการศึกษา วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ มานุษยวิทยา การพัฒนาสังคมและสื่อสาร

พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว
ประดิษฐาน ณ สวนลุมพินี กรุงเทพฯ

๒

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๒ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ พระนามเดิมว่า สมเด็จเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เสด็จพระบรมราชสมภพ เมื่อวันเสาร์ที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๔๒๓ เสด็จขึ้นครองราชสมบัติ เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ เสด็จสวรรคต เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๘ พระชนมพรรษา ๔๕ พรรษา ทรงดำรงสิริราชสมบัติ ๑๕ ปี

ด้านการปกครอง มีพระราชดำริส่งเสริมการปกครองในระบอบประชาธิปไตย จึงทรงก่อตั้ง “ดุสิตธานี” ให้เป็นเมืองขนาดเล็กเพื่อทดลองจัดการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๑

ด้านการศึกษา พระองค์ทรงเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ทรงปรับปรุงโรงเรียนมหาดเล็กซึ่งตั้งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็น “โรงเรียนข้าราชการพลเรือน ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ และโปรดให้สร้างอาคารเรียนที่อำเภอบทุมวัน เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๘ ต่อมาทรงสถาปนาขึ้นเป็นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๙ โปรดให้ตราพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ใน พ.ศ. ๒๔๖๑ พร้อมทั้งทรงขยายงานด้านประถมศึกษาให้กว้างขวาง

เสด็จพระราชดำเนินไปทรงวางศิลาฤกษ์อาคารเรียน โรงเรียนข้าราชการพลเรือน
ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อวันที่ ๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๘

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยนายเสือป่า

ด้านการกิจการเสือป่าและกองลูกเสือ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงจัดตั้งกองเสือป่า เมื่อวันที่ ๑ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ มีพระราชประสงค์ที่จะฝึกหัดอบรมข้าราชการพลเรือนให้ได้รับการฝึกอบรมอย่างทหาร เป็นพลเมืองที่มีระเบียบวินัย และมีความสามัคคีในชาติ ส่วนกองลูกเสือโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งเป็นกิจการของเยาวชน ตั้งขึ้นคู่กับกองเสือป่า เมื่อวันที่ ๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๕๔

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องหาพิชัยยุทธ
มีพระบรมราชโองการประกาศสงครามกับเยอรมัน ออสเตรีย - ฮังการี และออตโตมาน

ด้านการต่างประเทศ เมื่อสงครามโลกครั้งที่ ๑ อุบัติขึ้นในทวีปยุโรปเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชโองการประกาศสงครามกับเยอรมนี ออสเตรีย - ฮังการี และออตโตมาน เมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๖๐ โปรดเกล้าฯ ให้ส่งทหารไทยไปร่วมรบในสมรภูมิยุโรป เมื่อสงครามสิ้นสุด ฝ่ายสัมพันธมิตรเป็นผู้ชนะ ทำให้ประเทศไทยมีโอกาสเจรจากับชาติมหาอำนาจเพื่อแก้ไขสนธิสัญญาที่ไม่เป็นธรรม เช่น สนธิสัญญาสิทธิสภาพนอกอาณาเขต จนเป็นผลสำเร็จ

ด้านวรรณคดีและหนังสือพิมพ์ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระอัจฉริยภาพด้านวรรณกรรมมาแต่ทรงพระเยาว์ มีพระราชนิพนธ์ทั้งร้อยแก้ว ร้อยกรอง และบทความวิจารณ์ต่างๆ จำนวนมาก ต่อมาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชบัญญัติ จัดตั้งวรรณคดีสโมสร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๗ เพื่อพิจารณาถ้อยคำของหนังสือที่ประพันธ์ อย่างดีเยี่ยม ถูกต้องตามหลักภาษาไทยและมีคุณค่าทางวรรณกรรม รัชสมัยของพระองค์ นับเป็นยุครุ่งเรืองของกิจการพิมพ์และหนังสือพิมพ์ ทรงได้รับการถวายพระราชสมัญญา “สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า” หมายถึง พระมหากษัตริย์ผู้เป็นปราชญ์ที่ยิ่งใหญ่

พ.ศ. ๒๕๒๓ ในวาระครบ ๑๐๐ ปี แห่งวันคล้ายวันพระบรมราชสมภพ ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรม แห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ได้ประกาศยกย่องพระเกียรติคุณเป็นผู้ที่มีผลงานดีเด่น ด้านวัฒนธรรมระดับโลก

พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
ประดิษฐานหน้าอาคารรัฐสภา กรุงเทพฯ

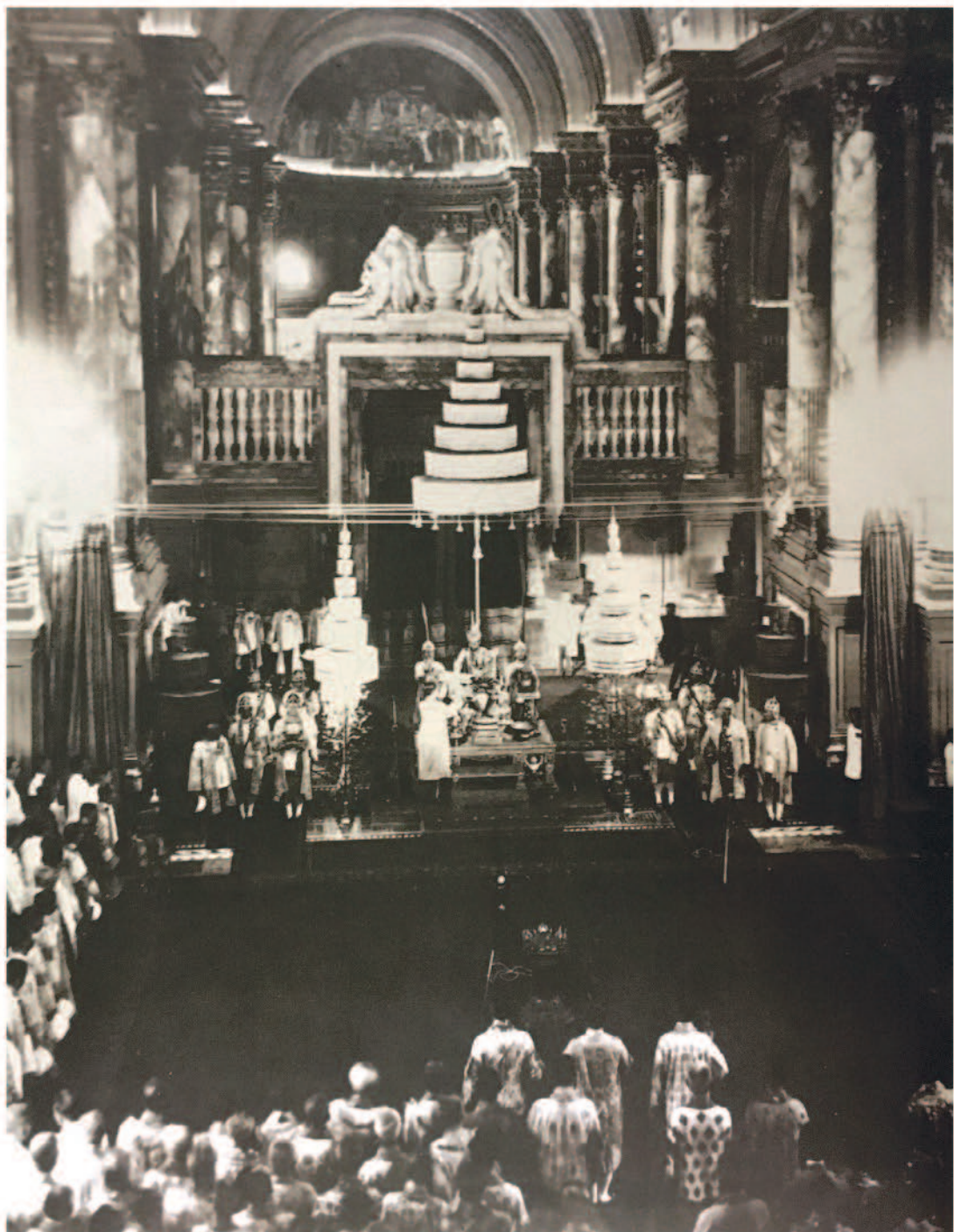
๗

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๗ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ พระนามเดิมว่า สมเด็จพระเจ้าฟ้าประชาธิปกศักดิเดชน์ เป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับสมเด็จพระศรีพัชรินทราบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เสด็จพระบรมราชสมภพ เมื่อวันพุธที่ ๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๓๖ เสด็จขึ้นครองราชสมบัติ เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๘ ทรงสละราชสมบัติ เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ และประทับอยู่ในประเทศอังกฤษ พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี จนกระทั่งเสด็จสวรรคต เมื่อวันศุกร์ที่ ๓๐ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๔ พระชนมพรรษา ๔๘ พรรษา ทรงดำรงสิริราชสมบัติ ๙ ปี และต่อมาได้มีพิธีอัญเชิญพระบรมอัฐิกลับประเทศไทย ใน พ.ศ. ๒๔๙๑

ด้านการปกครอง เมื่อคณะราษฎรได้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ พระองค์ไม่ทรงมีพระราชประสงค์ให้มีการต่อสู้ ในหมู่คนไทย ประกอบกับมีพระราชดำริที่จะพระราชทานรัฐธรรมนูญเป็นหลักการ ปกครองแผ่นดินอยู่แล้ว จึงทรงยอมตามข้อเรียกร้องของคณะราษฎร เป็นพระมหากษัตริย์ ภายใต้รัฐธรรมนูญ นำไปสู่การตั้งรัฐสภาและรัฐบาลเพื่อบริหารราชการแผ่นดิน ต่อมา มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่และพระราชทานรัฐธรรมนูญสำหรับปกครองแผ่นดิน เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานรัฐธรรมนูญฉบับถาวร
ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว
และสมเด็จพระนางเจ้ารำไพพรรณี พระบรมราชินี

อนุสาวรีย์ประชาธิปไตย ถนนราชดำเนิน กรุงเทพฯ

ด้านเศรษฐกิจ สืบเนื่องจากหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ เกิดปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก จึงมีพระราชดำริปรับปรุงการจัดเก็บภาษีอากร ลดรายจ่ายโดยยุบหน่วยราชการที่ซ้ำซ้อน ปลดข้าราชการบางส่วนออก ตัดทอนงบประมาณที่ไม่จำเป็น รวมทั้งปรับลดงบประมาณส่วนพระองค์

พ.ศ. ๒๕๕๖ ในโอกาส ๑๒๐ ปี แห่งวันคล้ายวันพระบรมราชสมภพ และในโอกาสครบ ๑๐๐ ปี การเสด็จนิวัตพระนครหลังจากทรงสำเร็จการศึกษาจากประเทศอังกฤษ ในการนี้ องค์การศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) มีมติประกาศยกย่องพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นบุคคลสำคัญของโลก เมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๖ ในฐานะที่ทรงมีผลงานดีเด่นด้านการศึกษา วิทยาศาสตร์ วัฒนธรรม สังคมศาสตร์ และสื่อสารมวลชน

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ แห่งสยาม

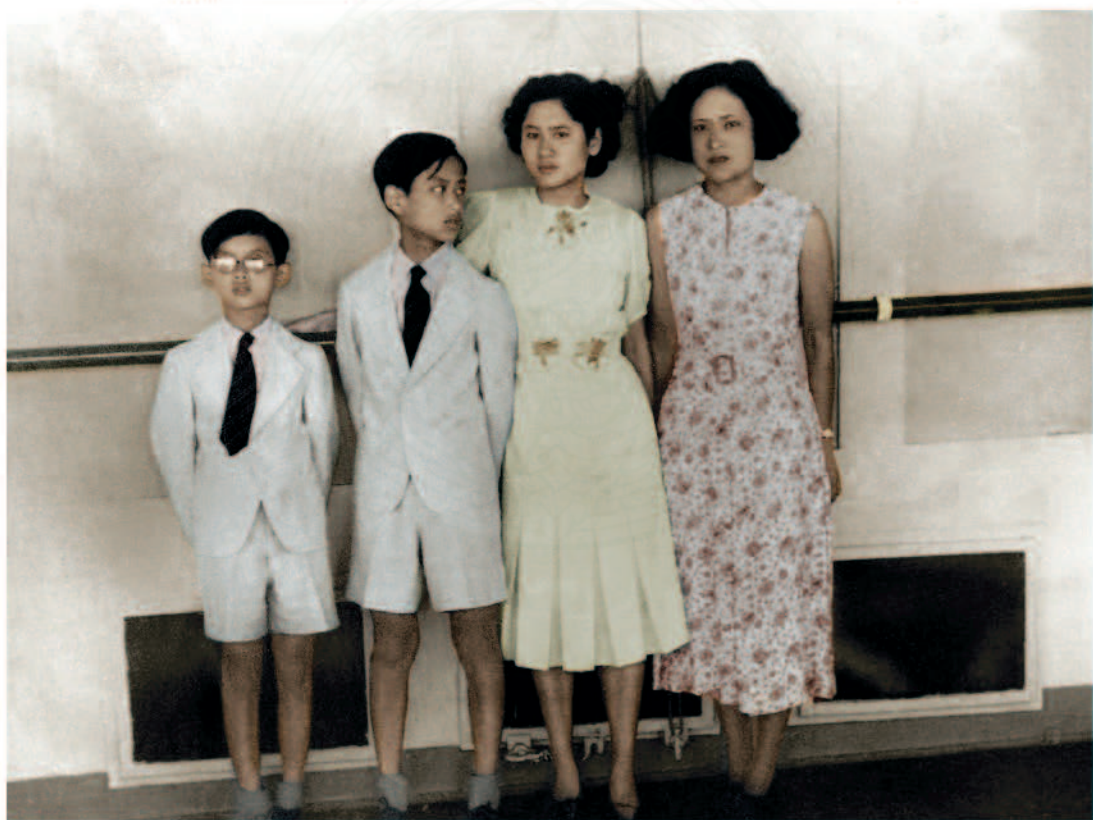
พระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร
ประดิษฐาน ณ สวนหลวงพระราม ๘ กรุงเทพฯ

๘

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร

พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๘ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ พระนามเดิมว่า พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอานันทมหิดล เป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก กับสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เสด็จพระบรมราชสมภพ เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๘ ณ เมืองไฮเดลเบิร์ก ประเทศเยอรมนี พระองค์มีสมเด็จพระเชษฐภคินี คือ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ และสมเด็จพระอนุชาธิราช คือ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จขึ้นครองราชสมบัติ เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ เสด็จสวรรคต เมื่อวันอาทิตย์ที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ พระชนมพรรษา ๒๑ พรรษา ทรงดำรงสิริราชสมบัติ ๑๒ ปี

ด้านการปกครอง ทรงประกอบพระราชกรณียกิจในฐานะพระมหากษัตริย์ ในระบอบประชาธิปไตย ทรงประกอบพิธีเปิดประชุมสภาผู้แทนราษฎร ณ พระที่นั่งอนันตสมาคม ทรงลงพระปรมาภิไธยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ฉบับลงวันที่ ๙ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๘๙ และมีพระราชดำรัสกับประชาชนชาวไทย ทางวิทยุกระจายเสียง เนื่องในวันรัฐธรรมนูญ

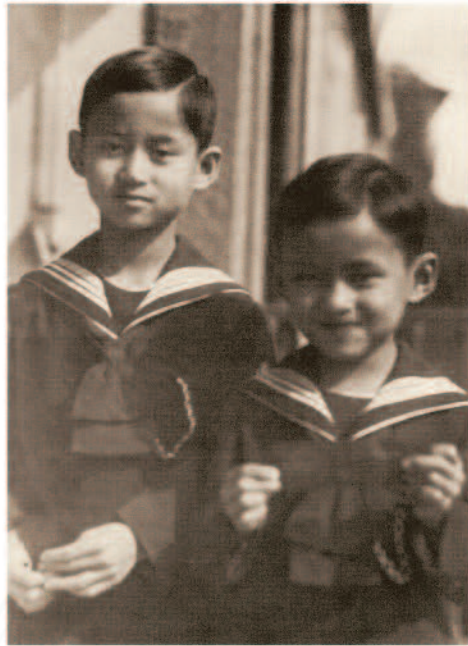

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร
พระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๘๙

เสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรที่สาเหิง

ด้านการศึกษา พระองค์มีพระราชดำริที่จะส่งเสริมการศึกษาของชาติ โดยเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรกิจการของหอสมุดแห่งชาติ และเสด็จพระราชดำเนินไปในการพระราชทานปริญญาบัตรและพระราชทานพระบรมราโชวาทแก่บัณฑิตและนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เสด็จพระราชดำเนินไปทรงตรวจพลสวนสนามของกองทหารฝ่ายสัมพันธมิตร

พระราชกรณียกิจที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การเสด็จฯ ไปทรงตรวจพลสวนสนามของกองทหารฝ่ายสัมพันธมิตร ณ ท้องสนามหลวง พร้อมลอร์ด หลุยส์ เมานต์แบตเทน (Lord Louis Mountbatten) ผู้บัญชาการทหารฝ่ายสัมพันธมิตรในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อวันที่ ๑๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๙ สร้างขวัญและกำลังใจแก่พสกนิกรอย่างยิ่ง

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

๙

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๙ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ พระนามเดิมว่า พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าภูมิพลอดุลยเดช เป็นพระราชโอรสในสมเด็จพระมหิตลาธิเบศร อดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก กับสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี เสด็จพระบรมราชสมภพ เมื่อวันจันทร์ที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๐ ณ โรงพยาบาลเมาต์ออเบิร์น (Mount Auburn) เมืองเคมบริดจ์ (Cambridge) รัฐแมสซาชูเซตส์ (Massachusetts) ประเทศสหรัฐอเมริกา มีสมเด็จพระเชษฐภคินี คือ สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ และสมเด็จพระบรมเชษฐาธิราช คือ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร รัชกาลที่ ๘ เสด็จขึ้นครองราชสมบัติ เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙ และวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๔๙๓ ทรงประกอบพระราชพิธีราชาภิเษกสมรสกับหม่อมราชวงศ์สิริกิติ์ กิติยากร (ต่อมา พ.ศ. ๒๔๙๙ โปรดเกล้าฯ สถาปนาเป็น สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ) และในวันที่ ๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๙๓ โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งการพระราชพิธีบรมราชาภิเษกตามแบบอย่างโบราณราชประเพณี มีพระปฐมบรมราชโองการแก่ประชาชนชาวไทยว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ มีพระราชโอรสและพระราชธิดา รวม ๔ พระองค์ คือ

๑. พูลกระหม่อมหญิงอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี พระนามเดิม สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าอุบลรัตนราชกัญญา สิริวัฒนาพรรณวดี ทรงลาออกจากฐานันดรศักดิ์ เมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๕

๒. สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ ต่อมา พ.ศ. ๒๕๑๕ โปรดเกล้าฯ สถาปนาขึ้นเป็น สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร และเสด็จขึ้นครองราชสมบัติเป็นพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๑๐ เมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙

๓. สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าสิรินธรเทพรัตนสุตา กิติวัฒนาดุลโสภาคย์ ต่อมา พ.ศ. ๒๕๒๐ โปรดเกล้าฯ สถาปนาขึ้นเป็น สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา เจ้าฟ้ามหาจักรีสิรินธร รัฐสีมาคุณากรปิยชาติ สยามบรมราชกุมารี

๔. สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี

ด้านการปกครอง นับแต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จขึ้นครองสิริราชสมบัติ トラバจนเสด็จสวรรคตเป็นเวลาถึง ๗๐ ปี นับว่าทรงเป็น พระมหากษัตริย์ที่ทรงครองสิริราชสมบัติยาวนานที่สุดในประวัติศาสตร์ไทย พระองค์ ทรงปกครองบ้านเมืองด้วยหลักทศพิธราชธรรม ทรงอุทิศกำลังพระวรกายและกำลังพระสติ ปัญญาปฏิบัติพระราชกรณียกิจนานับการ เพื่อประโยชน์สุขของปวงอาณาประชาราษฎร์ และชาติบ้านเมืองตลอดรัชกาล

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเสด็จเยี่ยมเยียนราษฎร ทั่วทุกภูมิภาคตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๕ ทอดพระเนตรความเป็นอยู่ของราษฎรที่ต้องเผชิญกับ ปัญหาการทำกินและการดำรงชีพ ที่ต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติ จึงมีพระราชดำริแก้ไข และบรรเทาความเดือดร้อนของราษฎร ซึ่งต่อมาปรากฏเป็นโครงการอันเนื่องมาจาก

พระราชดำริมากกว่า ๔,๐๐๐ โครงการ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเป็นกษัตริย์นักพัฒนาอย่างแท้จริง ทรงมุ่งเน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืนและการอยู่อย่างสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ด้วยเหตุนี้ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จึงครอบคลุมทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการเกษตร การชลประทาน ที่ดิน ป่าไม้ การประมงและปศุสัตว์

โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริโครงการแรกเริ่มใน พ.ศ. ๒๔๙๕ ได้แก่ ถนนพระราชทานสายหัวหิน - หัวยมงคล มีพระราชดำริเมื่อครั้งเสด็จพระราชดำเนินไปทรงเยี่ยมราษฎรบ้านหัวยมงคล จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พระราชทานรถบูลโดเซอร์ หรือรถแทรกเตอร์เกลี่ยดินสร้างถนนเข้าหมู่บ้านหัวยมงคล ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริโครงการอื่นๆ เป็นลำดับมา

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงคิดค้นทางเลือกใหม่ให้แก่เกษตรกร เพื่อสามารถพึ่งพาตัวเองได้อย่างเข้มแข็ง เรียกว่า “เกษตรทฤษฎีใหม่” โดยทรงวางแผนพระราชดำริการใช้ประโยชน์ที่ดินให้ได้ประโยชน์สูงสุด ทรงริเริ่มทดลองทฤษฎีใหม่ที่บริเวณวัดมงคลชัยพัฒนา จังหวัดสระบุรี เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๒ เป็นแห่งแรก โดยมีมูลนิธิชัยพัฒนา ซึ่งโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๑ เป็นผู้จัดหาที่ดินทำการทดลองเกษตรทฤษฎีใหม่

ถึง พ.ศ. ๒๕๔๐ ประเทศไทยประสบปัญหาภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระราชทานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) ทรงชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตให้แก่ราษฎร เป็นผลให้เกิดการพัฒนาสังคมและทรัพยากรบุคคลอย่างมั่นคง ยั่งยืน และสงบสุข

ด้านการศึกษา พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงตระหนักและให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพของคน ซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศ จึงมีพระราชดำริส่งเสริมและสนับสนุนด้านการศึกษาแก่เยาวชนและประชาชนอย่างทั่วถึง เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของราษฎรให้ดีขึ้น โปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งโรงเรียนหลายแห่ง เช่น โรงเรียนจิตรลดา โรงเรียนพระดาบส และโรงเรียนในท้องถิ่นทุรกันดารต่างๆ เช่น โรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ โรงเรียนร่มเกล้า โรงเรียนประชานุเคราะห์ ฯลฯ ทั้งยังโปรดเกล้าฯ ให้จัดโครงการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียม เพื่อให้เยาวชนที่อยู่ในถิ่นทุรกันดารได้มีโอกาสศึกษาเล่าเรียน ทรงริเริ่มให้จัดทำสารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน และพระราชทานทุนการศึกษาให้แก่เยาวชนของชาติ เช่น ทุนอานันทมหิดล ทุนมูลนิธิภูมิพล เป็นต้น

ด้านศิลปวัฒนธรรม พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเป็น
 อัครศิลปินที่มีพระอัจฉริยภาพ และพระปรีชา
 สามารถด้านศิลปะหลายสาขา มีความ
 สนพระทัยในศิลปวัฒนธรรมของชาติทุกแขนง
 ทรงเป็นแบบอย่างที่ดีในการอนุรักษ์มรดก
 ของชาติ ตลอดจนส่งเสริมให้คนในชาติ
 ตระหนักถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมไทย
 มีพระราชดำริให้ฟื้นฟูพระราชพิธีถวายผ้า
 พระกฐินโดยขบวนพยุหยาตราทางชลมารค
 เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๒ ณ วัดอรุณราชวราราม

ทรงฟื้นฟูพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๓ เพื่อสร้างขวัญกำลังใจแก่เกษตรกร นอกจากนี้ ยังมีพระราชดำริให้บูรณปฏิสังขรณ์วัดพระศรีรัตนศาสดาราม พระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร โปรดให้เขียนจิตรกรรมฝาผนังพระพุทธรัตนสถาน ในพระบรมมหาราชวัง ทรงอุปถัมภ์การแสดงโขนละครและศิลปะการแสดงต่างๆ พระราชนิพนธ์ทำนองเพลงสายฝน ไกลรุ่ง แสงเทียน ฯลฯ พระราชนิพนธ์วรรณกรรมเรื่องพระมหาชนก และทรงแปลเรื่องติโต และนายอินทร์ ผู้ปิดทองหลังพระ

ด้านศาสนา พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมีพระราชศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง ทรงเป็นแบบอย่างที่ดีเลิศในการผดุงรักษาพระพุทธศาสนา ทรงผนวชและทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง ทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก และพระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์บำรุงศาสนาอื่นๆ ด้วย ทั้งศาสนาคริสต์ อิสลาม ซิกข์ ฮินดู เป็นผลให้พสกนิกรทุกศาสนาอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

พระอุโบสถวัดพระราม ๙ กาญจนาภิเษก กรุงเทพฯ

นอกจากนี้ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างวัดพระราม ๙ กาญจนาภิเษกเป็นวัดประจำรัชกาล เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๘ โดยเน้นความเรียบง่าย ประหยัดและประโยชน์ใช้สอย ด้วยมีพระราชดำริให้วัด บ้าน และโรงเรียน มีสถานสัมพันธ์ร่วมกันที่เรียกว่า “บวร”

ด้านสาธารณสุข พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชทรงตระหนักถึงความสำคัญของสุขภาพอนามัยที่แข็งแรงของประชาชน จึงโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งหน่วยงานแพทย์หลวง หน่วยงานแพทย์พระราชทาน หน่วยทันตกรรมเคลื่อนที่พระราชทาน มูลนิธิราชประชาสถาสัย และมูลนิธิราชประชานุเคราะห์ ดำเนินงานช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยต่างๆ ที่สำคัญโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งมูลนิธิชัยพัฒนาเมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๑ เป็นองค์กรดำเนินงานพัฒนาเพื่อช่วยเหลือประชาชน เช่น การฟื้นฟูผู้ประสบภัยพิบัติ การปรับปรุงคุณภาพสิ่งแวดล้อม และคุณภาพชีวิตของราษฎรในท้องถิ่นทุรกันดาร ขาดแคลน ฯลฯ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช เสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ พระชนมพรรษา ๘๙ พรรษา ทรงดำรงสิริราชสมบัติ ๗๐ ปี

กล่าวได้ว่า นับแต่เมื่อพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ พระองค์ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจนานัปการเพื่อประโยชน์สุขของปวงอาณาประชาราษฎร์และความเจริญก้าวหน้าของชาติบ้านเมืองเป็นอเนกประการ ยังผลให้ราษฎรอยู่เย็นเป็นสุขภายใต้พระบรมโพธิสมภารตลอดมา พระองค์จึงทรงเป็นมิ่งขวัญศูนย์รวมจิตใจและพลังสามัคคีของคนไทยทั้งชาติตลอดกาลนรินทร์

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี
เรื่อง กำหนดวันสำคัญของชาติไทย

ตามที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เสด็จสวรรคต เมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๙ ยังความเศร้าสลดอย่างยิ่งใหญ่มาสู่พสกนิกรชาวไทย และด้วยพระมหากรุณาธิคุณ ที่พระราชทานต่อประเทศชาติและประชาชนเสมอมา ปวงชนชาวไทยทั้งปวงจึงน้อมสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ และตระหนักถึงความสำคัญของวันที่ ๕ ธันวาคม ซึ่งเป็นวันคล้ายวันเฉลิมพระชนมพรรษาของ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร

จึงมีพระราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้กำหนดว่า วันที่ ๕ ธันวาคมของทุกปี เป็นวันสำคัญของชาติไทย ดังนี้

๑. เป็นวันคล้ายวันเฉลิมพระชนมพรรษาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร
 ๒. เป็นวันชาติ
 ๓. เป็นวันพ่อแห่งชาติ
- ทั้งนี้ ตั้งแต่วันที่ ๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐

ประกาศ ณ วันที่ ๗ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๐

ผู้รับสนองพระราชโองการ
พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา
นายกรัฐมนตรี

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร

๑๐

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร พระนามเดิมว่า สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ เป็นพระราชโอรสพระองค์เดียว ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช พระมหากษัตริย์รัชกาลที่ ๙ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ กับสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชสมภพ ณ พระที่นั่งอัมพรสถาน พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ ๒๘ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๔๕

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม ให้ประกาศสถาปนาสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าวชิราลงกรณ ขึ้นเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร เมื่อวันที่ ๒๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๕

พระราชภารกิจด้านการศึกษา

พ.ศ. ๒๔๙๙ - พ.ศ. ๒๕๐๙

- ทรงเข้ารับการศึกษาในระดับอนุบาลที่พระที่นั่งอุดรพระราชวังดุสิต และโรงเรียนจิตรลดา

มกราคม - กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๙

- ทรงเข้ารับการศึกษาในระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนคิงส์มีด เมืองซีฟอร์ด แคว้นซัสเซกส์ ประเทศอังกฤษ

กันยายน พ.ศ. ๒๕๐๙ - กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๓

- ทรงเข้ารับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาที่โรงเรียนมิลล์ฟีลด์ แคว้นซอมเมอร์เซท ประเทศอังกฤษ

สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ - พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๑๔

- ทรงเข้ารับการศึกษาในระดับเตรียมทหารที่โรงเรียนคิงส์ เขตพารามัตตา นครซิดนีย์ ประเทศออสเตรเลีย

มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๕ - ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๙

- ทรงเข้ารับการศึกษาในระดับอุดมศึกษา และทรงได้รับปริญญาอักษรศาสตรบัณฑิต (การศึกษาด้านการทหาร) คณะการศึกษาด้านการทหาร มหาวิทยาลัยนิวเซาท์เวลส์ ประเทศออสเตรเลีย

ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๐ - กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๑

- ทรงเข้ารับการศึกษาที่โรงเรียนเสนาธิการทหารบก หลักสูตรประจำ ชุดที่ ๕๖

กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๗ - ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๐

- ทรงเข้ารับการศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยทรงได้รับปริญญานิติศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช กรุงเทพฯ ประเทศไทย

มกราคม - ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๓๓

- ทรงเข้ารับการศึกษา ณ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักรแห่งสหราชอาณาจักร

พระราชภาระหน้าที่ทางราชการ

๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๘

- ทรงเข้ารับราชการเป็นนายทหารประจำกรมข่าวทหารบก กระทรวงกลาโหม

๖ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๑

- ทรงดำรงตำแหน่งรองผู้บังคับกองพันทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ กรมทหารราบที่ ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์

๒๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๒๓

- ทรงดำรงตำแหน่งผู้บังคับกองพันทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ กรมทหารราบที่ ๑ มหาดเล็กรักษาพระองค์

๑๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๗

- ทรงดำรงตำแหน่งผู้บังคับบัญชากรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์

๓๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๑

- ทรงดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการหน่วยบัญชาการทหารมหาดเล็กราชวัลลภรักษาพระองค์

๙ มกราคม พ.ศ. ๒๕๓๕

- ทรงดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการหน่วยบัญชาการถวายความปลอดภัยรักษาพระองค์ สำนักผู้บัญชาการทหารสูงสุด

๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๓๗

- ทรงปฏิบัติหน้าที่ครูการบินเครื่องบินขับไล่แบบเอฟ – ๕ อี/เอฟ

พระยศทางทหาร

- พลเอก
- พลเรือเอก
- พลอากาศเอก

พระราชภารกิจด้านการฝึกอบรมทางทหาร

มกราคม - ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๙

- ทรงเข้ารับการฝึกเพิ่มเติมและทรงศึกษางานด้านการทหารในประเทศออสเตรเลีย โดยทุนของกระทรวงกลาโหม
- ทรงประจำการ ณ กองปฏิบัติการทางอากาศพิเศษ ที่นครเพิร์ธ รัฐออสเตรเลียตะวันตก ประเทศออสเตรเลีย

หลักสูตรที่ทรงฝึกอบรม

- หลักสูตรวิชาอาวุธพิเศษ การทำลายและยุทธวิธีการรบนอกแบบ
- หลักสูตรต้นหนชั้นสูง
- หลักสูตรการลาดตระเวนและต้นหนชั้นสูง
- หลักสูตรส่งทางอากาศ

ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๒ - มกราคม พ.ศ. ๒๕๖๓

- ทรงเข้าศึกษาหลักสูตรการฝึกบินเฮลิคอปเตอร์ใช้งานทั่วไปแบบ ยู เอช - ๑ เอช ของบริษัทเบลล์ จำนวนชั่วโมงบิน : ๕๙.๓๖ ชั่วโมง
- ทรงเข้าศึกษาหลักสูตรการฝึกบินเฮลิคอปเตอร์โจมตีแบบ เอ เอช - ๑ เอส คอบราของบริษัทเบลล์ จำนวนชั่วโมงบิน : ๑ ชั่วโมง

กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๖๓

- ทรงเข้ารับการฝึกและทรงศึกษาตามโครงการช่วยเหลือทางทหารของ กองทัพบกสหรัฐอเมริกาที่ฟอร์ตแบรกก์ รัฐนอร์ธ แคโรไลนา สหรัฐอเมริกา ตามหลักสูตรดังต่อไปนี้
 - หลักสูตรอาวุธประจำกายและเครื่องยิงลูกระเบิด
 - หลักสูตรการปฏิบัติการพิเศษ
 - หลักสูตรการต่อต้านการก่อการร้าย

- หลักสูตรการสงครามแบบกองโจร
- หลักสูตรการฝึกการดำรงชีพ
- หลักสูตรส่งทางอากาศ (ทางบกและทางทะเล)

มิถุนายน - กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๓

- ทรงเข้าศึกษาหลักสูตรการฝึกบินเฮลิคอปเตอร์ใช้งานทั่วไปแบบ ยู เอช ๑ เอช และเฮลิคอปเตอร์ใช้งานทั่วไปแบบ ยู เอช - ๑ เอ็น ของบริษัทเบลล์ จำนวน ชั่วโมงบิน : ๒๔๙.๕๖ ชั่วโมง

กันยายน - ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๓

- ทรงเข้ารับการศึกษาหลักสูตรการฝึกบินเฮลิคอปเตอร์โจมตีติดอาวุธ (แบบ ยู เอช - ๑ เอช ของบริษัทเบลล์) ของกองทัพบกไทย จำนวนชั่วโมงบิน : ๕๔.๕๐ ชั่วโมง

ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๓ - กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๒๔

- ทรงเข้ารับการศึกษาหลักสูตรการฝึกบินเครื่องบินปีกติดลำตัวแบบ Siai - Marchetti SF ๒๖๐ MT จำนวนชั่วโมงบิน : ๑๗๒.๒๐ ชั่วโมง

มีนาคม - กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๒๔

- ทรงเข้ารับการศึกษาหลักสูตรการฝึกบินเครื่องบินปีกติดลำตัวแบบ Cessna T - ๓๗ จำนวนชั่วโมงบิน : ๒๔๐ ชั่วโมง

ตุลาคม - ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๒๔

- เสด็จฯ ไปทอดพระเนตรกิจการทางทหารและตำรวจที่ประเทศอังกฤษ เบลเยียม สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน เนเธอร์แลนด์ สาธารณรัฐฝรั่งเศส และ ออสเตรีย

ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๒๕ - กันยายน พ.ศ. ๒๕๒๖

- ทรงเข้าศึกษาหลักสูตรการบินเปลี่ยนแบบเป็นเครื่องบินขับไล่แบบเอฟ - ๕ (พิเศษ) รุ่นที่ ๘๓ (พ.ศ. ๒๕๒๖) เอ ที่ ดับบลิว และหลักสูตรเครื่องบินขับไล่ขั้นสูง รุ่นที่ ๘๓ (พ.ศ. ๒๕๒๖) เอ วี ดับบลิว ที่ฐานทัพอากาศวิลเลียมส์ รัฐออริโซนา สหรัฐอเมริกา จำนวนชั่วโมงบิน : มากกว่า ๒,๐๐๐ ชั่วโมง

พระราชภารกิจด้านความมั่นคงของประเทศ

ในช่วงที่เกิดเหตุการณ์คุกคามความสงบสุขของประชาชนและความมั่นคงปลอดภัยของประเทศ พระองค์ได้ทรงปฏิบัติพระราชภารกิจด้านการทหาร โดยทรงเข้าร่วมปฏิบัติการรบในการต่อต้านการก่อการร้ายบริเวณภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย รวมทั้งการคุ้มกันพื้นที่ในบริเวณรอบค่ายผู้อพยพชาวกัมพูชาที่เขาล้าน จังหวัดตราด

เสด็จขึ้นทรงราชย์

ภายหลังจากพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชเสด็จสวรรคต เมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ สภานิติบัญญัติแห่งชาติรับทราบมติคณะรัฐมนตรี กราบบังคมทูลเชิญสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จขึ้นครองสิริราชสมบัติสืบราชสันตติวงศ์เป็นพระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ ๑๐ เมื่อวันที่ ๒๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๙

ต่อมาในวันที่ ๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ นายพรเพชร ลิขิตชลชัย ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี นายวีระพล ตั้งสุวรรณ ประธานศาลฎีกา เข้าเฝ้าทูลละอองพระบาท กราบบังคมทูลเชิญขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ ๑๐ แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ โดยสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร ทรงตอบรับขึ้นทรงราชย์ เกลิมพระปรมาภิไธยว่า “สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร”

ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี

เรื่อง อัญเชิญองค์พระรัชทายาทขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์

โดยที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหาจักรีบรมราชูปถัมภ์ จักรีนถุบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ ได้เสด็จสวรรคตแล้ว เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ ๑๓ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๕๙ เวลา ๑๕ นาฬิกา ๕๒ นาที

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ มาตรา ๒ วรรคสอง ประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๓ วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติ เรื่องการสืบราชสันตติวงศ์ว่า ในกรณีที่ราชบัลลังก์หากว่างลงและเป็นกรณีวิพระมหากษัตริย์ได้ทรงแต่งตั้ง พระรัชทายาทไว้ตามกฎหมายนี้ยกราบลาว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช ๒๕๖๗ แล้ว ให้คณะรัฐมนตรีแจ้งให้ประธานรัฐสภาทราบ และให้ประธานรัฐสภาเรียกประชุมรัฐสภาเพื่อรับทราบ และให้ประธานรัฐสภาอัญเชิญองค์พระรัชทายาทขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์สืบไป แล้วให้ประธานรัฐสภา ประกาศให้ประชาชนทราบ

โดยที่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหาจักรีบรมราชูปถัมภ์ จักรีนถุบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ได้ทรงแต่งตั้งสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร เป็นพระรัชทายาทไว้ตามกฎหมายนี้ยกราบลาว่าด้วยการสืบราชสันตติวงศ์ พระพุทธศักราช ๒๕๖๗ แล้ว เมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๙

สำนักนายกรัฐมนตรี ทำหน้าที่รัฐสภาตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ ได้รับทราบกรณีสวรรคตดังกล่าวด้วยความโหม่นสียง โดยเมื่อวันที่ ๑๙ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๕๙ สำนักนายกรัฐมนตรีได้มีการประชุมเพื่อรับทราบการแต่งตั้งพระรัชทายาท และประธานสำนักนายกรัฐมนตรีแห่งชาติ ทำหน้าที่ประธานรัฐสภา ได้ให้ความกราบบังคมทูลอัญเชิญ สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร ขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ มาตรา ๒ วรรคสอง ประกอบกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๓ วรรคหนึ่ง

จึงขอประกาศมาให้ทราบโดยทั่วกันว่า สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร ได้ขึ้นทรงราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ ตั้งแต่วันที่ ๑๓ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๕๙ เป็นต้นไป

ประกาศ ณ วันที่ ๑ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๙

พรเพชร วิชิตชลชัย

ประธานสำนักนายกรัฐมนตรีแห่งชาติ

ทำหน้าที่ประธานรัฐสภา

พระราชดำริสตอบรับขึ้นทรงราชย์
ในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร

“ตามที่ประธานสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ปฏิบัติหน้าที่ประธานรัฐสภา ได้กล่าว
ในนามของปวงชนชาวไทย เชิญข้าพเจ้าขึ้นครองราชย์เป็นพระมหากษัตริย์ว่า
เป็นไปตามพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช
บรมนาถบพิตร และเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมายที่ตราว่าด้วยการสืบราช
สันตติวงศ์กับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยนั้น ข้าพเจ้าขอตอบรับเพื่อสนอง
พระราชปณิธานและเพื่อประโยชน์ของประชาชนชาวไทยทั้งปวง”

ทรงสถาปนาสมเด็จพระสังฆราช
พระองค์ที่ ๒๐ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร
ทรงสถาปนาสมเด็จพระมหามุนีวงศ์ (อัมพร อมฺพโร) วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม
เป็นสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก
เมื่อวันที่ ๑๒ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๖๐ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพระบรมมหาราชวัง

ประกาศ

สถาปนาสมเด็จพระสังฆราช

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร

มีพระราชโองการโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ประกาศว่า โดยที่ตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ว่างลง สมควรที่จะสถาปนา สมเด็จพระราชาคณะชั้นในดำรงตำแหน่ง สมเด็จพระสังฆราช เพื่อกิจได้บริหารการพระศาสนา ให้สมบูรณ์สืบไป

จึงทรงพระราชดำริว่า สมเด็จพระมหามุนีวงศ์ เป็นพระเถระผู้เจริญในสมณคุณยืนยงในเนกขัมมปฏิบัติ สมบูรณ์ด้วยศีลสมาจารวัตร รัตตัญญูมหาเถรกรรมธรรม ดำรงสถาพรอยู่ในสมณพรหมจรรย์ตลอดมา เป็นเวลาช้านาน ได้ประกอบกรณียกิจเป็นที่ตานุหิตประโยชน์แก่พุทธจักรและราชอาณาจักรอย่างไพศาล ดังมีอรรถจริยาปรากฏเกียรติสมภาร ในประกาศสถาปนาสมณศักดิ์ เป็นสมเด็จพระราชาคณะมหาสังฆนายก เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๒ แล้ว นั้น

ครั้นต่อมา สมเด็จพระมหามุนีวงศ์ ยิ่งเจริญด้วยอุตสาหวิริยาธิคุณ สามารถรับภาระพระพุทธานุสาสนา เป็นพาหุภักจินิตะสมาทานได้ตลอดย ยิ่งการพระศาสนาให้เรียบร้อยและเจริญมั่นคง ยิ่งขึ้นเป็นลำดับตลอดมา ในการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ สมเด็จพระมหามุนีวงศ์ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าอาวาสวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ราชวรวิหาร พระอารามหลวง กรุงเทพมหานคร เป็นกรรมการมหาเถรสมาคม แม่กองงานพระธรรมทูต และที่ปรึกษาเจ้าคณะภาค ๑๔ - ๑๕ (ธรรมยุต) ประธานกรรมการคณะธรรมยุต กรรมการเถรสมาคมธรรมยุต เป็นพระอุปัชฌาย์ นายกสภามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยและนายกกรรมการบริหารมูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ด้านการศึกษา รับเป็นอาจารย์สอนธรรมวินัยแก่พระภิกษุสามเณร เป็นกรรมการสนามหลวงแผนกธรรม และแผนกบาลี เป็นประธานศูนย์ธรรมศึกษา ในสำนักเรียนวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม และเป็นองค์อุปถัมภ์โรงเรียนวัดราชบพิธ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ เป็นกรรมการฝ่ายการศึกษาสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม ได้จัดมอบทุนสนับสนุนและส่งเสริมแก่นักเรียนที่มีผลการเรียนดีแต่ขาดแคลนทุนทรัพย์

ทั้งสามัญศึกษาและปริยัติศึกษา เพื่อให้ศิษยานุศิษย์มีโอกาสได้รับการศึกษาชั้นสูงยิ่งขึ้น ด้านสาธารณูปการ เป็นประธานกรรมการควบคุมดูแลการปฏิสังขรณ์เสนาสนะวัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ให้มีสภาพมั่นคงสง่างามดังที่ปรากฏในปัจจุบัน นอกจากนั้นยังได้อุปการะการสร้างและปฏิสังขรณ์เสนาสนะให้แก่วัดต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ได้รับเป็นประธานมูลนิธิพระอาจารย์ฝั้น อาจาโร และสนับสนุนช่วยเหลือทางราชการในการสงเคราะห์ผู้ประสบภัยต่าง ๆ ตามเหตุการณ์ทุกครั้ง ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ได้รับอาราธนาแสดงธรรมเทศนาในวันธรรมสวนะให้แก่ผู้มาศึกษาศีลปฏิบัติธรรม เป็นผู้บุกเบิกนำพระพุทธศาสนาไปเผยแผ่ที่นครจินนี รัฐนิวเซาท์เวลส์ เครือรัฐออสเตรเลีย รวมทั้งได้วางรากฐานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างมีรูปแบบ ทำให้พระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทมีความมั่นคงในโพธิ์ประเทศ มีวัดและพระสงฆ์ไทยอยู่ประจำที่เครือรัฐออสเตรเลียหลายแห่ง รวมทั้งเป็นผู้แนะนำและแนะนำในคราวที่ประเทศไทยเป็นเจ้าภาพจัดงานวันวิสาขบูชา วันสำคัญสากลของโลก ณ สำนักงานใหญ่ องค์การสหประชาชาติ นครนิวยอร์ก สหรัฐอเมริกา

บัดนี้ เป็นที่ประจักษ์ว่า สมเด็จพระมหามุนีวงศ์ เป็นผู้เจริญยิ่งด้วยพรพรายกาล รัตัญญมहाสถาภิธรรม อันดีในเนกขัมมปฏิบัติ ทั้งคันถธุระและวิปัสณาธุระ เป็นอภิญญะสมาธิจิต ดำรงมั่นในไตรสิกขาไม่ได้เสื่อมถอย มีจริยาการสำรวมเรียบร้อย ไม่หวั่นไหวต่อโลกาภิวัตน์ เป็นครูฐานีเยียมติตผู้มีกิตติประวัติอันผ่องแผ้ว สงเคราะห์พุทธบริษัท ปกครองคณะสงฆ์ เป็นอุปัชฌายจารย์ของมหาชนมากมาย มีศิษยานุศิษย์แพร่หลายไพศาล เป็นที่เคารพสักการแห่งมวลพุทธศาสนิกบริษัททั่วสังฆมณฑลตลอดจนประชากรราษฎร์ทั่วไป สมควรจะได้สถาปนาขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายกประธานาธิบดีแห่งสังฆมณฑล เพื่อเป็นศรีศุภมงคลแห่งพระบวรพุทธศาสนาสืบไป

จึงมีพระราชโองการโปรดสถาปนา สมเด็จพระมหามุนีวงศ์ ขึ้นเป็นสมเด็จพระสังฆราช มีพระนามตามที่จารึกในพระสุพรรณบัฏว่า สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สุขุมธรรมวิธานธำรง สกลมหาสงฆปริณายก ตรีปิฎกธราจารย์ อัมพรภาชีนสังฆวิสุต ปาฬจันตมสาสนโสภณ กิตตินิมรคครูฐานีเยียมติต วิธราลงกรณ์ไตรปลันนาภิสิทธิ์ประกาศ วิสารทนาถธรรมทูตปฏิพัทธ์ ทศมินทรสมมุติปฐมสกลคณาภิเศก ปวิธเนตโยภาสวาสนวงศ์วิวัฒน์ พุทธบริษัทคารลสถาน วิบูลส์สมาจารวัตรวิปัสสนสุนทร จินนวมหามุนีวงศ์คณาภิเศก บวรธรรมบพิตร สมเด็จพระสังฆราช เสด็จสถิต ณ วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม ราชวรวิหาร พระอารามหลวง กรุงเทพมหานคร เป็นประธานในสังฆมณฑลทั่วราชอาณาจักร

ขออาราธนาให้ทรงรับธุระพระพุทธศาสนา เป็นภาระสั่งสอน ช่วยระงับอธิกรณ์ และอนุเคราะห์พระภิกษุสามเณรในสังฆมณฑลทั่วไป โดยสมควรแก่พระอิสริยยศซึ่งพระราชทานนี้ ทรงเจริญพระชนมายุ วรรณะ สุข พล ปฏิภาณ คุณสารสิริสวัสดิ์ จิรัฏฐิติวิบุลย์ ในพระพุทธศาสนา เทอญ

ให้ทรงมีพระราชอาคันและพระครูฐานานุกรมประจำพระองค์อิสริยยศ ๑๕ รูป คือ พระมหาคณิสสร พุทธศาสนานิกโรปลาหาภิบาล สกลสังฆประธานมหาสวาวีรกิจการี นายกบตีศรีรัตนคณาจารย์ พระราชาคณะปลัดเจ้า ๑ พระจุลคณิศร สัทธรรมนิติธรรมาเถราธิการ คณกิจบรรหารธุระการี สมุหนบดีศรีธรรมภาณการจารย์ พระราชาคณะปลัดซ้าย ๑ พระครูวินยาภิวัศ ๑ พระครูสุตตภิรม ๑

พระครูวิจารณ์ธรรมกิจ พระครูพระปริต ๑ พระครูวิจิตรธรรมการ พระครูพระปริต ๑ พระครูวินัยธร ๑
พระครูธรรมธร ๑ พระครูโสมิตสุทธสร พระครูคู่สวด ๑ พระครูอมรสรนาท พระครูคู่สวด ๑
พระครูพิลาสบรรณวัตร ๑ พระครูพิพัฒน์บรรณกร ๑ พระครูสังฆวิธาน ๑ พระครูสมุห์ ๑ พระครูใบฎีกา ๑
ขอให้พระคุณผู้ได้รับตำแหน่งทั้งปวงนี้ มีความสุขสิริสวัสดิ์สถาพรในพระบวรพุทธศาสนา เทอญ

ประกาศ ณ วันที่ ๖ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๖๐ เป็นปีที่ ๒ ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระราชโองการ
พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา
นายกรัฐมนตรี

บรรณานุกรม

คณะกรรมการจัดงานสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี. **ประวัติศาสตร์กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๑ - รัชกาลที่ ๓ พ.ศ. ๒๓๒๕ - พ.ศ. ๒๓๙๔ เล่ม ๑.** กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๕. (จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี พุทธศักราช ๒๕๒๕).

_____. **ประวัติศาสตร์กรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๔ - พ.ศ. ๒๔๗๕ เล่ม ๒.** กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๕. (จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี พุทธศักราช ๒๕๒๕).

_____. **ประวัติศาสตร์กรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. ๒๔๗๕ - ปัจจุบัน เล่ม ๓.** กรุงเทพฯ : อมรินทร์การพิมพ์, ๒๕๒๕. (จัดพิมพ์เป็นที่ระลึกเนื่องในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี พุทธศักราช ๒๕๒๕).

จรรยา ประชิตโรมรัน, พลตรี. **สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช.** พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

ชูสิริ จามรมาน. **ประวัติศาสตร์ลุ่มไทย.** กรุงเทพฯ : อีรพงษ์การพิมพ์, ๒๕๒๖.

दनัย ไชยโยธา. **ประวัติศาสตร์ไทย: ยุคอาณาจักรอยุธยา.** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๖.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. **ไทยรบพม่า.** พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพฯ : คลังวิทยา, ๒๕๑๔.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. **การเมืองไทยสมัยพระเจ้ากรุงธนบุรี.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพฯ : มติชน, ๒๕๕๕.

ประเสริฐ ณ นคร. **สารนิพนธ์ ประเสริฐ ณ นคร.** กรุงเทพฯ : บริษัทชนนิยม จำกัด, ๒๕๔๑.

พิริยะ ไกรฤกษ์. **ลักษณะไทย เล่ม ๑ : พระพุทธปฏิมาอัครลักษณะพุทธศิลป์ไทย.** กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๑.

มูลนิธิสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. นามานุกรมพระมหากษัตริย์ไทย.

กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น, ๒๕๕๔. (เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๗ รอบ ๕ ธันวาคม ๒๕๕๔).

ศิลปากร, กรม. กรมพระราชวังบวรสถานมงคลสมัยรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๗๗) จำกัด, ๒๕๕๖. (กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม จัดพิมพ์เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร เนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๕ รอบ ๒๘ กรกฎาคม ๒๕๕๕).

_____. นพรัชบรมราชจักรีวงศ์. กรุงเทพฯ : บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (๑๙๗๗) จำกัด, ๒๕๕๙. (กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม จัดพิมพ์เฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์ ๙ รัชกาลแห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ ในโอกาสครบ ๒๓๔ ปี แห่งการสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช ๒๕๕๙).

_____. โบราณสถานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ : ทิวทัศน์การพิมพ์, ๒๕๕๑.

_____. พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์แห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๓๔.

_____. พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม ๒. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพฯ : หจก. ไอเดียสแควร์, ๒๕๓๕.

สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร. [ม.ป.ท.] : [ม.ป.ป.].

สินชัย กระบวนแสง. ประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๑๙.

เสถียร ศกุนตเสถียร. ประวัติศาสตร์ไทย ฉบับพัฒนาการ เล่ม ๑. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๐๖.

_____. ประวัติศาสตร์ไทย ฉบับพัฒนาการ เล่ม ๒. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์, ๒๕๑๐.

อรรถดา คอมนตร์. ราชอาณาจักรสยาม ณ พระราชวังพงแตนโบล คณะราชทูตสยาม ๒๗ มิถุนายน ค.ศ. ๑๘๖๑. กรุงเทพฯ : สยาม เรนซองส์, ๒๕๕๖.

ภาคผนวก

พระนามพระมหากษัตริย์ของไทย

ลำดับ	พระนาม	เริ่มรัชกาล	สิ้นสุดรัชกาล
สมัยสุโขทัย			
๑.	พ่อขุนศรีอินทราทิตย์	พ.ศ. ๑๗๙๒	-
๒.	พ่อขุนบานเมือง	-	พ.ศ. ๑๘๒๒
๓.	พ่อขุนรามคำแหงมหาราช	พ.ศ. ๑๘๒๒	พ.ศ. ๑๘๔๑
๔.	พระยาเลอไทย	พ.ศ. ๑๘๔๑	พ.ศ. ๑๘๖๖
๕.	พระยาลำปาง	พ.ศ. ๑๘๖๖	พ.ศ. ๑๘๙๐
๖.	พระมหาธรรมราชาที่ ๑ (พระยาลิไท)	พ.ศ. ๑๘๙๐	พ.ศ. ๑๙๑๑
๗.	พระมหาธรรมราชาที่ ๒ (พระยาลิไท)	พ.ศ. ๑๙๑๑	พ.ศ. ๑๙๕๒
๘.	พระมหาธรรมราชาที่ ๓ (พระยาไสลิไท)	-	พ.ศ. ๑๙๖๒
๙.	พระมหาธรรมราชาที่ ๔ (บรมपाल)	พ.ศ. ๑๙๖๒	พ.ศ. ๑๙๘๑

ลำดับ	พระนาม	เริ่มรัชกาล	สิ้นสุดรัชกาล
สมัยอยุธยา			
๑.	สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง)	พ.ศ. ๑๘๙๓	พ.ศ. ๑๙๑๒
๒.	สมเด็จพระรามศวร	ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๑๙๑๒ ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๑๙๓๑	พ.ศ. ๑๙๑๓ พ.ศ. ๑๙๓๘
๓.	สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ (ขุนหลวงพะงั่ว)	พ.ศ. ๑๙๑๓	พ.ศ. ๑๙๓๑
๔.	พระเจ้าทองสิ้น	พ.ศ. ๑๙๓๑	พ.ศ. ๑๙๓๑
๕.	สมเด็จพระรามราชาธิราช	พ.ศ. ๑๙๓๘	พ.ศ. ๑๙๕๒
๖.	สมเด็จพระนครินทราธิราช	พ.ศ. ๑๙๕๒	พ.ศ. ๑๙๖๗
๗.	สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ (เจ้าสามพระยา)	พ.ศ. ๑๙๖๗	พ.ศ. ๑๙๙๑
๘.	สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ	พ.ศ. ๑๙๙๑	พ.ศ. ๒๐๓๑
๙.	สมเด็จพระอินทราชาธิราชที่ ๒	พ.ศ. ๒๐๓๑	พ.ศ. ๒๐๓๔
๑๐.	สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๒	พ.ศ. ๒๐๓๔	พ.ศ. ๒๐๗๒
๑๑.	สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๔ (สมเด็จพระบรมราชาหน่อพุทธางกูร)	พ.ศ. ๒๐๗๒	พ.ศ. ๒๐๗๖
๑๒.	สมเด็จพระรฐาธิราช	พ.ศ. ๒๐๗๖	พ.ศ. ๒๐๗๗
๑๓.	สมเด็จพระไชยราชาธิราช	พ.ศ. ๒๐๗๗	พ.ศ. ๒๐๘๙
๑๔.	สมเด็จพระยอดฟ้า	พ.ศ. ๒๐๘๙	พ.ศ. ๒๐๙๑
๑๕.	สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ	ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๐๙๑ ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๑๑๑	พ.ศ. ๒๑๐๖ พ.ศ. ๒๑๑๑
๑๖.	สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช	ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๑๐๖ ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๑๑๑	พ.ศ. ๒๑๑๑ พ.ศ. ๒๑๑๒
๑๗.	สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช	พ.ศ. ๒๑๑๒	พ.ศ. ๒๑๓๓
๑๘.	สมเด็จพระนเรศวรมหาราช	พ.ศ. ๒๑๓๓	พ.ศ. ๒๑๔๘
๑๙.	สมเด็จพระเอกาทศรถ	พ.ศ. ๒๑๔๘	พ.ศ. ๒๑๕๓

ลำดับ	พระนาม	เริ่มรัชกาล	สิ้นสุดรัชกาล
๒๐.	สมเด็จพระศรีเสาวภาคย์	พ.ศ. ๒๑๕๓	พ.ศ. ๒๑๕๔
๒๑.	สมเด็จพระเจ้าทรงธรรม	พ.ศ. ๒๑๕๔	พ.ศ. ๒๑๗๑
๒๒.	สมเด็จพระเชษฐาธิราช	พ.ศ. ๒๑๗๑	พ.ศ. ๒๑๗๒
๒๓.	สมเด็จพระอาทิตย์วงศ์	พ.ศ. ๒๑๗๒	พ.ศ. ๒๑๗๒
๒๔.	สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง	พ.ศ. ๒๑๗๒	พ.ศ. ๒๑๙๙
๒๕.	สมเด็จพระเจ้าฟ้าไชย	พ.ศ. ๒๑๙๙	พ.ศ. ๒๑๙๙
๒๖.	สมเด็จพระศรีสุธรรมราชา	พ.ศ. ๒๑๙๙	พ.ศ. ๒๑๙๙
๒๗.	สมเด็จพระนารายณ์มหาราช	พ.ศ. ๒๑๙๙	พ.ศ. ๒๒๓๑
๒๘.	สมเด็จพระเพทราชา	พ.ศ. ๒๒๓๑	พ.ศ. ๒๒๔๖
๒๙.	สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๘ (พระเจ้าเสือ)	พ.ศ. ๒๒๔๖	พ.ศ. ๒๒๕๒
๓๐.	สมเด็จพระสรรเพชญ์ที่ ๙ (พระเจ้าท้ายสระ)	พ.ศ. ๒๒๕๒	พ.ศ. ๒๒๗๕
๓๑.	สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ	พ.ศ. ๒๒๗๕	พ.ศ. ๒๓๐๑
๓๒.	สมเด็จพระเจ้าอุทุมพร	พ.ศ. ๒๓๐๑	พ.ศ. ๒๓๐๑
๓๓.	สมเด็จพระเจ้าเอกทัศ	พ.ศ. ๒๓๐๑	พ.ศ. ๒๓๑๐
สมัยธนบุรี			
๑.	สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช	พ.ศ. ๒๓๑๑	พ.ศ. ๒๓๒๕

ลำดับ	พระนาม	เริ่มรัชกาล	สิ้นสุดรัชกาล
สมัยรัตนโกสินทร์			
๑.	พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช	๖ เมษายน พ.ศ. ๒๓๒๕	๗ กันยายน พ.ศ. ๒๓๕๒
๒.	พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย	๗ กันยายน พ.ศ. ๒๓๕๒	๒๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๖๗
๓.	พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว	๒๑ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๓๖๗	๒ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๔
๔.	พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	๒ เมษายน พ.ศ. ๒๓๙๔	๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๑๑
๕.	พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๑๑	๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๓
๖.	พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๓	๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๘
๗.	พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว	๒๖ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๖๘	๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗
๘.	พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร	๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗	๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙
๙.	พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาภูมิพลอดุลยเดช	๙ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๙	๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙
๑๐.	สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร	๑๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๙	

พระมหากษัตริย์ของไทย

กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

จัดพิมพ์ในโอกาสครบ ๒๓๕ ปี แห่งการสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช ๒๕๖๐

จัดพิมพ์ครั้งแรกพุทธศักราช ๒๕๖๐ จำนวน ๓,๐๐๐ เล่ม

ลิขสิทธิ์ของกรมศิลปากร

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

กรมศิลปากร.

พระมหากษัตริย์ของไทย.-- กรุงเทพฯ : กรม, ๒๕๖๐

๒๐๘ หน้า.

๑. กษัตริย์และผู้ครองนคร -- ไทย. I. ชื่อเรื่อง.

๙๒๓.๑๕๙๓

ISBN 978-616-283-320-5

ที่ปรึกษา	นายวีระ โรจน์พจนรัตน์ พลตรี ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ เกษมศรี นางสายไหม จบกสศึก นายอนันต์ ชูโชติ นายขจร มุกมีคำ นางสาวอรสรา สายบัว ผศ. ดร. จุฬิศพงศ์ จุฬารัตน์ นางสาวละออทอง อัมรินทร์รัตน์	รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ที่ปรึกษาคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย ที่ปรึกษาเลขาธิการพระราชวัง อธิบดีกรมศิลปากร รองอธิบดีกรมศิลปากร ผู้อำนวยการสำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะทำงานยกร่างหลักสูตรการศึกษานับพันฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
บรรณาธิการ	นางสาวอรรวรรณ ทรัพย์พลอย	
กองบรรณาธิการ	นางสาวเปรมมา สัตยาอุตัมพงศ์ นางสาวอาทิพร ผาจันทร์ดา นางสาวระชา ภูซงค์	นายไวยคุปต์ ธนบัตร นายธันวา วงศ์เสงี่ยม นายชัยสิทธิ์ ปะนันวงค์
ผู้เรียบเรียง	นางสาวอรสรา สายบัว นางดาวรัตน์ ชูทรัพย์ นางสาวอรรวรรณ ทรัพย์พลอย	นายวัฒน์ บุญจับ นางสาวเสาวลักษณ์ กิจานนท์
ศิลปกรรม	นางสาวสุนทรี รมณียกุล	
ภาพประกอบ	สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร นายจิรภัทร พรภาสกร	
พิมพ์ที่	บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) ๓๗๖ ถนนชัยพฤกษ์ (บรมราชชนนี) เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ ๑๐๑๗๐	

